

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 038 425 48 88
overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij

██████████
██████████
██████████@overijssel.nl
Zaaknummer 5810510

Woningstichting Vechtdal Wonen

██████████
Postbus 132
7730 AC OMMEN

Datum	Kenmerk	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
24.08.2020	2020/0172587	9	28 april 2020	

Onderwerp: Ontheffing Wet natuurbescherming

Geachte ██████████,

U heeft, namens uw organisatie, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb - soorten) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 28 april 2020² ontvangen. De aanvraag betreft een aanvraag voor een generieke ontheffing ten behoeve van onderhoud, renovatie, sloop en verduurzaming van het woningbezit van Stichting Vechtdal Wonen in de gemeente Hardenberg. Deze werkzaamheden worden gedurende 10 jaar uitgevoerd. De planning van de activiteiten is voor de komende tien jaar nog niet bekend. Om toch zoveel mogelijk rekening te houden met beschermde fauna gaat u uit van een gebiedsgerichte benadering. Dit is uitgewerkt in een soortmanagementplan. In deze brief geven wij ons besluit weer.

Besluit

Wij besluiten u een ontheffing³ te verlenen van verbodsbepalingen voor soorten van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In het bijzonder gaat het om het verbod om de nesten en rustplaatsen van de gierzwaluw, huismus en de huiszwaluw opzettelijk te vernielen of te beschadigen⁴, en om het verbod om de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis⁵ te beschadigen of te vernielen.

Deze ontheffing heeft betrekking op het uitvoeren van onderhoud, renovatie, sloop en verduurzaming van het woningbezit van Stichting Vechtdal Wonen, gelegen in Bergentheim, Bruchterveld, De Krim, Gramsbergen, Hardenberg, Kloosterhaar, Lutten, Mariënberg, Sibculo en Slagharen, in de gemeente Hardenberg. De betreffende woningen zijn weergegeven in bijlage 1 van het rapport 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen', van 27 maart 2020.

Wij verlenen u geen ontheffing van het verbod om eerder genoemde vleermuissoorten opzettelijk te verstoren⁶. Dit omdat u voldoende voorzorgsmaatregelen neemt om het opzettelijk verstoren van

¹ In het kader van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid Wnb

² EDO-kenmerk 2020/0126821

³ Op basis van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid Wnb

⁴ Art. 3.1, tweede lid Wnb

⁵ Art. 3.5, vierde lid Wnb

⁶ Art 3.5, lid 2 Wnb

vleermuizen te voorkomen en daarmee overtreedt u niet verbodsbepalingen uit artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming.

Deze ontheffing is geldig tot en met 26 juli 2030.

Verder besluiten wij dat de volgende stukken/delen van de aanvraag onderdeel uitmaken van de ontheffing, voor zover niet in strijd met de voorschriften zoals weergegeven in bijlage 1:

- Hoofdstuk 6 en bijlage 4, 5 en 6 uit het rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 2020⁷.

De motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen), behorende bij dit besluit, weergegeven.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in bijlage 1 weergegeven.

Ambtshalve intrekking of wijziging ontheffing

Wij wijzen u er op dat wij ambtshalve deze ontheffing wijzigen of intrekken als de omstandigheden zodanig veranderd zijn, dat wij deze niet of onder andere beperkingen of voorwaarden zouden hebben verleend⁸.

Leges

U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag leges verschuldigd⁹. De verschuldigde leges zijn:

Artikel Code ¹⁰	Artikel omschrijving	Leges bedrag
7.6.2	Wnb soorten – In behandeling nemen van een aanvraag voor een ontheffing als bedoeld 3.3, 3.8 en 3.10 Wnb, die al dan niet ziet op het realiseren van een infrastructureel werk, ruimtelijke inrichting of projectontwikkeling.	€ 3.025,00
	Totaal leges	€ 3.025,00

Voor betaling van dit bedrag ontvangt u een factuur. Op deze factuur staat tevens vermeld hoe u eventueel bezwaar kunt aantekenen tegen de hoogte van het legesbedrag en de gehanteerde grondslagen.

⁷ EDO-kenmerk 2020/0126821

⁸ Wnb, art. 5.4, eerste lid, sub d

⁹ Belastingverordening Overijssel

¹⁰ Belastingverordening Overijssel

Vragen

Heeft u vragen? Belt u dan met [REDACTED], te bereiken tijdens kantooruren op nummer [REDACTED]. Schrijft u ons een brief of e-mail? Behandel dan één onderwerp per brief of e-mail. Wilt u ook het zaaknummer Z-HZ_WNB-2020-001906 vermelden? Op die manier kunnen wij sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

[REDACTED]
Lars Wuijster,
teamleider Vergunningverlening

Bijlagen:

Bijlage 1	Voorschriften
Bijlage 2	Overwegingen bij het besluit
Bijlage 3	Effectanalyse van de werkzaamheden zonder mitigatie
Bijlage 4	Mitigerende en compenserende maatregelen
Bijlage 5	Natuurinclusieve maatregelen
Bijlage 6	Eisen te realiseren voorzieningen
Bijlage 7	Maatwerk bijzondere verblijfplaatsen
Bijlage 8	Kwetsbare perioden
Bijlage 9	Monitoring

Afschriften

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van de gemeente Hardenberg;
- Eelerwoude, [REDACTED], Mossendamsdwarsweg 3, 7472 DB, Goor.

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 038 – 425 48 02.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 – 361 55 55.

BIJLAGE 1 – VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT

Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag

Geeft u in de e-mail (meldpunt@overijssel.nl) naar ons of in een telefoongesprek (038 499 88 99) altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming – soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (2020/0172587). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek tot contact bestemd is.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemeen

1. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
2. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers en/of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen hebben een afschrift (digitaal) van de ontheffing bij zich, inclusief alle daarbij behorende bijlagen. De genoemde (rechts-)personen zijn aantoonbaar op de hoogte van de inhoud en het doel van de voorschriften en beperkingen, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan geven.
3. De ontheffinghouder neemt direct contact op met het Overijssel Loket, telefoonnummer 038 499 88 99 als bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of als er onverwachte negatieve effecten van de activiteiten optreden. Als het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen niet mogelijk is moet u de activiteiten direct staken. De effecten van de activiteiten voor de aangetroffen soort moet de ontheffinghouder in beeld brengen en doorgeven. Daarbij moeten ook de maatregelen worden meegenomen die nodig zijn om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Alleen na toestemming van de provincie mag het werk worden hervat. Indien nodig wordt ontheffing aangevraagd.
4. Als de ontheffinghouder het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of van de voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan dient hij dit - voorafgaand aan de voorgenomen wijzigingen - ter goedkeuring voor te leggen aan de provincie. Dit is nodig omdat voor deze wijzigingen opnieuw de effecten op de betrokken soorten beoordeeld moet worden. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem hiervoor contact op met het bevoegd gezag via een e-mail naar meldpunt@overijssel.nl.

Specifieke voorschriften

5. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in hoofdstuk 6 (pagina's 43 tot en met 59), en de bijlagen 4, 5 en 6, van het rapport 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 2020 (bijlage 4 tot en met 7 bij dit besluit).
6. Alle werkzaamheden of handelingen uit voorschrift 5 dienen begeleid of uitgevoerd te worden door een ecologisch deskundige¹¹ op het gebied van de betreffende soorten.

¹¹ De provincie Overijssel verstaat onder een ecologisch deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of
- op HBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soorten herkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of

Zorgvuldigheidsvoorschriften en ongeschikt maken

7. U dient bij de planning van de werkzaamheden aan gebouwen (regulier onderhoud en ruimtelijke ingrepen, zoals na-isolatie van daken en muren) rekening te houden met de kwetsbare perioden van de gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis. Bijlage 8 bij dit besluit geeft inzicht in deze kwetsbare perioden. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een ecologisch deskundige van de betreffende soort.
8. Afwijken van voorschrift 7 is mogelijk als een gebouw voorafgaand aan de kwetsbare periode ongeschikt (natuurvrij) gemaakt wordt en na het 'vrijgeven' door een ecologisch deskundige. Een ecologisch deskundige geeft woningen 'vrij' voor werkzaamheden als geen beschermde soort meer aanwezig is.
9. Elk jaar houdt u samen met de ecologisch deskundige een start-up met de uitvoeringsplanning van dat jaar, waarbij de verduurzamingsplanning wordt doorgesproken. Vervolgens stelt u voor de opgave van dat jaar een specifiek ecologisch werkprotocol op. In dit ecologische werkprotocol omschrijft u hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd en welke mitigerende of compenserende maatregelen genomen worden. In het ecologisch werkprotocol moet u, in samenwerking met de ecologisch deskundige, aangeven of beschermde gebouwbewonende soorten aanwezig (kunnen) zijn in de betreffende woningen en/of gebouwen die dat jaar worden gerenoveerd (of eventueel gesloopt). Dit moet ingeschat worden aan de hand van de soortkaarten (bijlage 2 en 3 van het rapport 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 202) in combinatie met een inschatting van de ecologisch deskundige. Dit wordt door de ecologisch deskundige aangevuld met een faunacheck buiten (ter plekke). Mochten in de toekomst nieuwe verblijfplaatsen van de soorten waarvoor ontheffing is verleend bekend worden dan dient u deze aan de soortkaarten toe te voegen. Aan de hand van de aard, omvang en planning van de voorgenomen werkzaamheden moet de ecologisch deskundige inschatten of dit mogelijk leidt tot conflicten. Vervolgens wordt nagegaan of het mogelijk is om buiten de kwetsbare perioden te werken. Dit verschilt per soort en is afhankelijk van het tijdstip van de werkzaamheden en de functie die het gebouw heeft of kan hebben voor de betreffende soort(en). Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de projectlocatie, dienen van inhoud van het ecologische werkprotocol op de hoogte gesteld te worden en dienen dit na te leven.
10. Onderdeel van het ecologisch werkprotocol (voorschrift 9) is dat altijd gefaseerd gewerkt wordt in ruimte en tijd (wanneer in een groter deelgebied renovatie plaatsvindt, zoals in een hele straat of meerdere woonblokken). Zo moet u bij een project altijd beginnen bij woningen waar geen beschermde soorten zitten, waarna deze geschikt worden gemaakt voor één of meer van de onthefde soorten. Vervolgens werkt u richting de woningen waar wel beschermde soorten aanwezig zijn. Doel hiervan is dat u met deze handelwijze zorgt voor de aanwezigheid van voldoende alternatieve verblijfplaatsmogelijkheden.
11. Onderdeel van het ecologisch werkprotocol (voorschrift 9) is dat woningen eerst ongeschikt worden gemaakt buiten de kwetsbare perioden, indien (potentiele) nesten van vogels of (potentiele) verblijfplaatsen van vleermuizen beschadigd of vernield worden. Dit zal met name het geval zijn bij de uitvoering van ruimtelijke ingrepen, zoals het slopen of de na-isolatie van daken en muren van gebouwen. U dient zich ervan te vergewissen dat vrijwel elke woning een vleermuisverblijfplaats kan
 - als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aan gesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of
 - zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
 - zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

hebben. Dit geldt in mindere mate ook voor vogels. Het ongeschikt maken dient u uit te voeren zoals beschreven in paragraaf 6.2 van het rapport 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 2020 (zoals opgenomen in bijlage 4 van dit besluit).

12. Onderdeel van het ecologisch werkprotocol (voorschrift 9) is dat u zorgt dat ten alle tijde genoeg verblijfplaatsmogelijkheden voor beschermde soorten aanwezig moeten zijn. Per project moet bekeken worden of (tijdelijke) kasten geplaatst moeten (in verband met de afstand tot alternatieve locaties) worden of dat er reeds voldoende alternatieven of kasten aanwezig zijn. Dit wordt bijgehouden in het logboek (voorschrift 19).
13. Woningen waarvan werkzaamheden aan het dak of de spouwmuur worden uitgevoerd op 50 tot 100 meter afstand van een kraamverblijfplaats van vleermuizen worden altijd buiten de kwetsbare perioden uitgevoerd.
14. (Na-)isolatie van muren wordt altijd buiten de kraam- en overwinteringsperiode van vleermuizen uitgevoerd; namelijk in de perioden maart-april of september-oktober.
15. Sloopwerkzaamheden worden altijd uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van vleermuizen en vogels.
16. Werkzaamheden met een negatief effect op massawinterverblijfplaatsen (in Hardenberg) dienen altijd buiten de overwinteringsperiode en het middernachtzwermen uitgevoerd te worden (globaal de periode augustus tot en met maart).

Voorschriften ten aanzien van de afspraken en verantwoording van de werkzaamheden en maatregelen

17. Elk jaar wordt aan de hand van de start-up een ecologische werkprotocol opgesteld voorafgaand aan de daadwerkelijk uitvoering van de werkzaamheden. U stuurt ons het ecologische werkprotocol(len) toe door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van kenmerk van deze beschikking (2020/0172587). Dit doet u uiterlijk voor 1 maart van het betreffende jaar. Het vormt een jaarlijkse rapportage vooraf. Onderdeel van deze melding moet minimaal het volgende bevatten:
 - de te nemen mitigerende en compenserende maatregelen, zoals beschreven in hoofdstuk 6 en bijlage 4 van de SMPrapportage van 27 maart 2020.
 - het plan van aanpak van werkzaamheden bij belangrijke verblijfplaatsen, zoals beschreven in paragraaf 6.3.6 van de SMPrapportage van 27 maart 2020. Het gaat om de kraamkolonies van gewone dwergvleermuis en laatvlieger (en eventuele andere vleermuissoorten), massawinterverblijven van de gewone dwergvleermuis en de nesten van de gierzwaluw. Het plan van aanpak (per project/kern) dient eerst door ons goed gekeurd te worden, voordat de werkzaamheden ter plekken mogen starten.
 - ook de locaties van de werkzaamheden en de bijbehorende tijdstippen/perioden moeten hierin opgenomen worden. De soort uit te voeren werkzaamheden moet genoemd worden.Het ecologisch werkprotocol is op de werklocatie aanwezig en wordt op verzoek van de handhaver aan hem/haar getoond.
18. U houdt tijdens en na de uitvoering van de werkzaamheden een logboek bij. Het logboek is bedoeld voor de registratie van mitigerende en compenserende maatregelen. Hierin worden de uitgevoerde maatregelen bijgehouden en de effectiviteit daarvan. Hieruit moet blijken of er aan de compensatieverplichtingen (taakstelling) is voldaan.
19. Voor de uitgevoerde projecten/werkzaamheden in één bepaald kalenderjaar dient, uiterlijk voor 1 maart van het jaar daaropvolgend, een afschrift gestuurd te worden van de rapportage (logboek) met daarbij een overzicht van de locaties en welke werkzaamheden zijn afgerond. Het moet ook een overzicht bevatten van de aard en de locaties van zowel tijdelijke als permanente voorzieningen en

maatregelen, inclusief een duidelijk kaartbeeld. Ook de monitoringsrapportages van voorschrift 25 betreft u hierbij. Dit vormt een jaarlijkse rapportage achteraf. De rapportage van het logboek moet u naar ons versturen via meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van het kenmerk van deze beschikking (2020/0172587).

20. Elk jaar stelt u een evaluatie op. Hierin wordt opgenomen de natuurboekhouding (ecologische werkprotocollen, logboek), de monitoring en de invulling van de voorschriften van deze ontheffing. Ook beschrijft u de voortgang en uitwerking van het soortmanagementplan en neemt u eventuele verbetervoorstellen op. Deze evaluatie legt u ter goedkeuring aan ons voor tussen 1 september en 31 december via meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van het kenmerk van deze beschikking (2020/0172587). Aan de hand hiervan kan, via een (jaarlijks) overleg tussen u en ons, bijgestuurd worden en kunnen aanvullende voorschriften opgelegd worden (mocht dit noodzakelijk zijn).

Voorschriften ten aanzien van de monitoring en rapportages

21. Gedurende de looptijd van deze ontheffing voert u een monitoring uit volgens het monitoringsplan (zie bijlage 9 van dit besluit). Uit deze monitoring moet de effectiviteit van de mitigerende en compenserende maatregelen blijken. Daarnaast dient het inzicht te geven in de staat van instandhouding en aantalsontwikkeling van de betrokken soorten. Indien uit de monitoringsrapportage of anderszinds blijkt dat de getroffen maatregelen onvoldoende zijn, kunnen aanvullende voorschriften worden opgelegd (middels voorschrift 20). Bij een negatieve trend is er reden voor mogelijke herijking van de gebiedsgerichte aanpak en de aard van mitigerende en compenserende maatregelen. In dat geval zullen ook de monitoringsresultaten van de effectiviteit van maatregelen bij de evaluatie worden betrokken.
22. De onderzoeksmethode voor het bepalen van de effectiviteit van de maatregelen moet door een ecologische deskundige worden uitgevoerd volgens de meest recente wetenschappelijk inzichten (bijvoorbeeld de kennisdocumenten (gierzwaluw/huismus) en/of het (dan geldende) vleermuisprotocol).
23. De onderzoeksmethode voor de monitoring naar de staat van instandhouding en aantalsontwikkeling van de soorten waarvoor ontheffing is verleend is gelijk aan die van de basiskartering, zoals weergegeven in het rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, onderzoeksrapport', van 17 april 2020.
24. Indien u nieuwe monitoringstrajecten gaat uitvoeren bij toekomstige renovatieprojecten, dan dient u eerst een monitoringsplan ter goedkeuring aan te leveren via meldpunt@overijssel.nl, onder vermelding van het kenmerk van deze beschikking (2020/0172587). Dit doet u ook wanneer tijdens evaluatiegesprekken volgt dat de monitoring uitgebreid moet worden. Het kan daarbij zowel gaan om de monitoring naar de effectiviteit van voorzieningen, alsook de monitoring naar de staat van instandhouding/aantalsontwikkelingen.
25. Vanaf 2024 dient u jaarlijks, vóór 1 maart van een kalenderjaar, een rapportage te sturen van de monitoring die het jaar daarvoor heeft plaatsgevonden (in 2023 wordt de effectiviteit van vogelvoorzieningen in de wijk de Norden gemonitord). Deze rapportage maakt deel uit van de jaarlijkse rapportage zoals vermeld in voorschrift 19. Deze rapportage bevat minimaal een:
 - beschrijving van de (basiskartering) nul-situatie qua aantallen soorten en functies;
 - beschrijving van de beoogde situatie na uitvoering van de werkzaamheden (qua compensatietaakstelling);
 - beschrijving van de ontwikkeling van de aantallen per soort per kern;
 - analyse en beoordeling van de verschillen tussen verwachte en het werkelijk aantal dieren en het gebruik van de voorzieningen;
 - analyse en aanbevelingen ten aanzien van de functionaliteit van de mitigerende en compenserende maatregelen;

- analyse van de gerealiseerde meerwaarde voor de beschermde soorten ten aanzien van aantallen verblijven en de werkwijze op basis van het SMP (ten opzichte van afzonderlijke ontheffingen die normaal gesproken ingediend zouden worden).

BIJLAGE 2 - OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluit en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A1 Bevoegdheid	11
A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	11
A2 Procedure	11
A2.1 Overeenstemming andere provincie	11
A2.2 Adviesverzoek aan gemeente	11
A3 Toetsingskader soorten	11
A3.1 Wettelijke regels	11
A3.2 Provinciaal beleid	11
A3.2.1 Jaarrond beschermde vogelnesten	12
B WEERGAVE VAN DE FEITEN	13
B1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten	13
B1.1 Omschrijving van het project / activiteiten	13
B1.2 Doel van het project	13
B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	14
B1.4 Periode	14
B1.5 Onderliggende documenten	14
B1.6 Aanvullende gegevens	14
C TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	15
C1 Inhoudelijke beoordeling	15
C1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek	15
C1.2 Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding	23
C1.3 Beschrijving noodzaak ontheffing	29
C1.4 Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging	29
C1.5 Wettelijk belang van het project	30
C1.6 Toetsing aan overige vereisten	31
C1.7 Zorgplicht blijft altijd gelden	31
D Slotconclusie	31

A BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

A1 Bevoegdheid

A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming¹². In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

A2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A2.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Hardenberg gestuurd met het verzoek om advies. De gemeente is vier weken de gelegenheid geboden om te reageren. Zij heeft van deze mogelijkheid geen gebruik gemaakt.

A3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming¹³ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹⁴ zijn voor de toetsing relevant.

A3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7 Natuur). Hierin zijn onder andere regels met betrekking tot een vrijstelling van bepaalde soorten weergegeven.

In onze Beleidsregel Natuur Overijssel 2017¹⁵ is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten¹⁶ (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb.

¹² Art. 1.3, eerste lid Besluit natuurbescherming

¹³ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹⁴ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

¹⁵ Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

¹⁶ Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

A3.2.1 Jaarrond beschermde vogelnesten

Onder invloed van jurisprudentie heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in 2009 lijsten opgesteld van de vogelsoorten, waarvan het nest jaarrond beschermd moet worden. Wij hebben deze lijsten van jaarrond beschermde nesten van vogels in 2017 beleidsarm overgenomen.

Inmiddels is gebleken dat deze landelijke lijsten niet volledig op onze provincie zijn toegespitst. Daarom hebben wij deze lijsten aangepast. Deze nieuwe lijsten zijn tot stand gekomen aan de hand van de meest recente trends en aantallen van broedvogels in Nederland en in Overijssel. Vervolgens is beoordeeld of de soorten in de juiste categorie waren ingedeeld om de soort aan te merken als soort met vast nest respectievelijk soort met jaarrond beschermd functioneel leefgebied.

Wij hebben 2 lijsten vastgesteld, namelijk:

1. Lijst Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten Overijssel.
2. Lijst vogelsoorten met jaarrond beschermd functioneel leefgebied Overijssel.

De nesten c.q. het ecologisch functionele leefgebied van de soorten op de lijsten zijn beschermd.

Bescherming nesten algemeen

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en het uitbroeden van de eieren en voor het grootbrengen van de jongen. Indien de soort nest-indicerend gedrag vertoont, zoals het baltsgedrag en het aanslepen van nestmateriaal tot het moment dat de jongen zelfstandig zijn, is het niet toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken. Het nest-indicerend gedrag is al onderdeel van het broeden.

Als het gaat om vogelsoorten, waarbij de jongen direct het nest verlaten (nestvlinders), is ook de ruime omgeving van het nest belangrijk. In de context van de Wnb valt onder nest zowel de inhoud als de ecologisch functionele omgeving onder het begrip nest. De omvang van de ecologisch functionele omgeving verschilt per vogelsoort. Het betreft de omgeving die nodig is om het broedsucces van de betreffende vogelsoort te garanderen. Onder de verbodsbepaling vallen alle activiteiten die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Ook situaties, die het nest op zich niet fysiek aantasten, kunnen onder de verbodsbepalingen vallen. Als er bijvoorbeeld sprake is van aantasting van de ecologisch functionele omgeving, waardoor de broedvogel zijn nestplek permanent verlaat.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Die vogels gebruiken hun nest niet als een vaste rust of verblijfplaats. De meeste nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen¹⁷ niet de bescherming van artikel 3.1 van de Wnb.

Jaarrond beschermd nest of leefgebied

Nesten van de gierzwaluw, huismus en de huiszwaluw zijn jaarrond beschermd. Voor deze soort geldt dat de specifieke voorwaarden voor het broeden en grootbrengen van de jongen niet overal aanwezig zijn. De broedplekken met het ecologisch functionele leefgebied van deze soorten genieten daarom ook buiten het broedseizoen bescherming. Op basis daarvan is bij het verwijderen van (oude) nesten van deze soort altijd een ontheffing nodig. Zonder ontheffing is er sprake van een overtreding van de verbodsbepalingen.

¹⁷ Het broedseizoen start met nest-indicerend gedrag en eindigt als de jongen geen ouderzorg meer nodig hebben. De duur en periode van het broedseizoen verschilt per soort.

B WEERGAVE VAN DE FEITEN

B1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

B1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

Stichting Vechtdal Wonen bezit 3.400 woningen in de gemeente Hardenberg. Een groot deel van deze woningen wordt tot en met 2029/2030 grootschalig gerenoveerd en/of verduurzaamd. Daarnaast vindt regulier onderhoud aan deze woningen plaats. Het plangebied omvat de woonkernen van Bergentheim, Bruchterveld, De Krim, Gramsbergen, Hardenberg, Kloosterhaar, Lutten, Mariënborg, Sibculo en Slagharen. In totaal gaat het om woningbezit in ongeveer 25 wijken. In bijlage 1 van het rapport 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen', van 27 maart 2020 is weergegeven welke woningen al gerenoveerd en verduurzaamd zijn (ongeveer 30 tot 40% van het totaal) en aan welke woningen nog werkzaamheden verrichten moeten worden. De ontheffing is aangevraagd voor de woningen waar de woningstichting nog werkzaamheden (regulier onderhoud en ruimtelijke ingrepen) gaat verrichten. Het gaat vrijwel uitsluitend om geschakelde rijtjeswoningen van 4, 6 of 8 woningen, maar in de kern Hardenberg heeft de woningstichting ook enkele flats in bezit.

Regulier onderhoud

Gemiddeld vindt er 1 keer per 6 jaar regulier onderhoud plaats aan een woning. Dit betekent dat (theoretisch) jaarlijks 570 woningen worden onderhouden (inclusief de woningen die verduurzaamd worden). De mate van onderhoud en de ingreep is afhankelijk van de onderhoudsstaat van de woning en de gebreken.

- Beheer en onderhoud van gebouwen (zoals schilderwerk, herstel van voegwerk, schoonmaken en herstel van dakgoten en vervangen van kapotte dakpannen).
- Verwijderen en vervangen van gevelbetimmering, boeiboorden en luiken.

Ruimtelijke ingrepen

- Asbest verwijderen. Er zijn nog 230 woningen waar asbest in het dak is verwerkt (aftimmering aan de binnenzijde) verspreid in alle kernen. Deze daken zullen voor 2023 gerenoveerd worden. Deze woningen krijgen allemaal een nieuw dak.
- Het plaatsen van zonnepanelen. Ongeveer 400 woningen zijn reeds voorzien van zonnepanelen. De komende 10 jaar zullen er nog circa 3000 woningen worden voorzien van zonnepanelen.
- Verduurzaming van gebouwen (zoals isolatie van dak en spouw). Een groot deel van de spouwmuren en daken zijn reeds (na-)geïsoleerd of hebben een isolatiewaarde die voldoende is, waardoor (na-)isolatie niet meer noodzakelijk is. Van de 3.400 woningen zijn er 700 met een dusdanig lage isolatiewaarde dat deze nog geïsoleerd gaan worden de komende tien jaar.
- Sloop en nieuwbouw van woningen. Grootschalige sloopprojecten staan op dit moment niet in de planning. Wel staan twee flats aan de Kruserbrink in Hardenberg op de nominatie om gesloopt te worden. Verder zullen er de komende jaren volgens de huidige planning circa 300 nieuwe woningen gebouwd worden.

Het is nog niet precies bekend waar, wanneer en hoe bovenstaande werkzaamheden worden uitgevoerd. Bij alle woningen en gebouwen waar fysieke ingrepen plaatsvinden zal natuurvriendelijk gewerkt worden. Daarnaast wordt standaard natuurinclusief gerenoveerd en verduurzaamd (voor zover dat aan de orde is) en daarmee geschikt gemaakt voor toekomstige bewoning van de gebouwbewonende soorten.

B1.2 Doel van het project

Stichting Vechtdal Wonen moet op termijn alle woningen renoveren voor zover dat nodig is omwille van bouwtechnische en/of energetische doelstellingen. Tussendoor zal ook regulier onderhoud moeten plaatsvinden om de woningen verhuurbaar te houden. De provincie Overijssel zocht naar partijen die voor grootschalige bouw- sloop of renovatiewerkzaamheden een generieke ontheffing willen en dit op basis van een soortenmanagementplan (SMP) voor elkaar willen krijgen. Stichting Vechtdal Wonen heeft zich hiervoor aangemeld. Het doel vanuit Stichting Vechtdal Wonen is om een gebiedsontheffing te verkrijgen. Zij zien het nut van een generieke en planmatige uitvoering van werkzaamheden, in combinatie met de

bescherming en instandhouding van gebouwbewonende diersoorten. Met het verrichte onderzoek wil de stichting ervaring opdoen met deze vorm van onderzoek en soortbescherming.

Een gebiedsontheffing op basis van een soortmanagementplan heeft als voordeel dat het ontheffingprocedures voor ruimtelijke ontwikkelingen kan vereenvoudigen, versnellen en tegelijkertijd beter bij kan dragen aan de gunstige staat van instandhouding van soorten. Er hoeft namelijk niet meer per project een ontheffing aangevraagd te worden. Vertragingen en steeds terugkerende kostenposten worden daarmee voorkomen. De planmatige insteek geeft eenduidigheid bij de aanbestedingen van werkzaamheden van de stichting richting de aannemers, vanwege standaard-voorschriften en uitwerking van beschermingsmaatregelen. Ook levert het een vergroting van de flexibiliteit voor de plannenmakers door verkorting van de onderzoek- en planperiode. De verduurzamingsmaatregelen binnen de stichting worden hooguit één jaar van tevoren gepland, terwijl de reguliere looptijd vanuit een ontheffingsprocedure, inclusief onderzoek, twee jaar in beslag kan nemen. Stichting Vechtdal Wonen wil een bijdrage leveren aan de biodiversiteit door altijd natuurinclusief te werken, ook als hier wettelijk gezien geen directe aanleiding voor is. Wij verwachten dat een generieke ontheffing op basis van een soortenmanagementplan kan bijdragen aan het verminderen van de spanning tussen natuur en economie.

B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan voor van het verbod om de nesten en rustplaatsen van de gierzwaluw, huismus en huiszwaluw opzettelijk te vernielen of te beschadigen¹⁸ en om de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis te beschadigen of te vernielen en om deze vleermuissoorten opzettelijk te verstoren¹⁹.

B1.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 31 juli 2020 tot en met 26 juli 2030.

B1.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, onderzoeksrapport', van 17 april 2020;
- Rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 2020.

B1.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 28 april 2020 ontvangen. Er zijn geen aanvullende gegevens gevraagd.

¹⁸ Art. 3.1, tweede lid Wnb

¹⁹ Art. 3.5, tweede en vierde lid Wnb

C TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C1 Inhoudelijke beoordeling

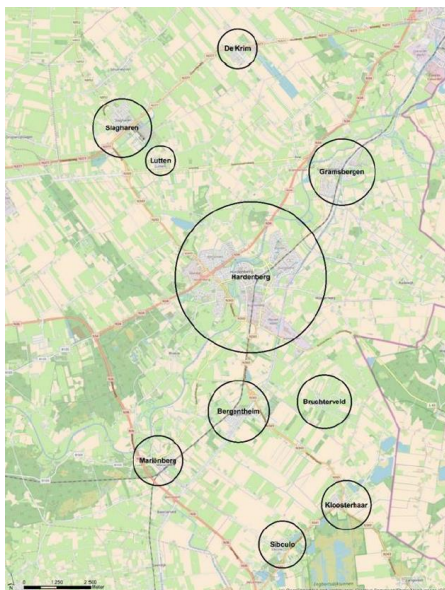
Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling. We betrekken wel het kennisdocument van de gierzwaluw, huismus, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en de ruige dwergvleermuis bij onze toetsing.

C1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een literatuuronderzoek, basiskartering (nul-situatie), referentieonderzoek en een onderzoek naar de effectiviteit van reeds getroffen natuurmaatregelen. Het onderzoek heeft zich gericht op de gierzwaluw, huismus, huiszwaluw en gebouwbewonende vleermuizen (met name gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger, maar ook zeldzamere en boombewonende soorten als meervleermuis, kleine dwergvleermuis, watervleermuis en gewone grootoorvleermuis). Ook van andere gebouwbewonende en ontheffingsplichtige soorten zijn waarnemingen verzameld. Het gaat dan om soorten als de kerkuil, slechtvalk, steenuil en de steenmarter.

Het veldonderzoek heeft zich niet beperkt tot de eigendommen van Stichting Vechtdal Wonen. De totale dorpskernen zijn op beschermde soorten geïnventariseerd. Zodoende kan inzicht worden verkregen in de populaties van deze soorten en de huidige staat van instandhouding. Het betekent ook dat in sommige woonkernen waar slechts enkele eigendommen van de stichting liggen, toch de totale dorpskern is geïnventariseerd. In onderstaande figuur (figuur 1) is het onderzoeksgebied ruimtelijk weergegeven.

Figuur 1. Ligging van de 10 kernen die onderzocht zijn

Literatuuronderzoek

Eelerwoude heeft in de periode 2012 tot en met 2018 al enkele tientallen flora- en faunaonderzoeken uitgevoerd in opdracht van de Stichting Vechtdal Wonen. Deze onderzoeken waren verspreid over de woonkernen in de gemeente Hardenberg. Deze informatie is voorafgaand aan de basiskartering samengevoegd en geanalyseerd om te komen tot een zo optimaal mogelijke inzet van veldonderzoek en in het bijzonder de aanvullende veldrondes naar minder algemene vleermuissoorten.

Basiskartering, referentieonderzoek, monitoring voorzieningen en populatiegrootte

Het doel van het veldonderzoek is om inzicht te verkrijgen van de aanwezigheid en verspreiding van beschermde soorten, gebiedsfuncties, kwetsbare situaties (bijv. een massawinterverblijfplaats of een verblijfplaats van een zeldzame soort), populatie-omvang en indirect de staat van instandhouding. Tevens geeft het onderzoek informatie over de huidige verblijfplaatsen van soorten, om zo effectief mogelijk

nieuwe verblijfplaatsen aan te kunnen bieden. De basiskartering geeft de nulsituatie weer en vormt de basis voor het soortmanagementplan.

Het veldonderzoek van de basiskartering is uitgevoerd tussen april en augustus 2019. Bij het veldonderzoek is gebruikgemaakt van de gangbare en gebruikelijke onderzoeksmethodes en veldapparatuur. De belangrijkste verschillen in vergelijking met reguliere onderzoek naar (broed)vogels en vleermuizen zitten vooral in de onderzoeksintensiteit (aantal veldrondes en veldmedewerkers) en de inzet van een fiets in plaats van veldonderzoek te voet. Per soort of soortgroep is weergegeven hoe het onderzoek is uitgevoerd en wat de verschillen daarbij zijn met regulier onderzoek (zoals beschreven in de kennisdocumenten en het vleermuisprotocol). In bijlage 1 van het onderzoeksrapport²⁰ zijn de onderzoeksdata van de basiskartering weergegeven, inclusief de weersomstandigheden, onderzoekstijden en de betrokken veldmedewerkers.

Om de onderzoekaankpak van de basiskartering goed te kunnen vergelijken met de reguliere onderzoekaankpak en te controleren of met de gekozen onderzoeksinspanning een goed beeld van de gunstige staat van instandhouding is verkregen, is conform het vleermuisprotocol en de kennisdocumenten in 4 referentiegebieden onderzoek uitgevoerd conform deze (intensievere) onderzoekrichtlijnen. Het referentieonderzoek is onafhankelijk van de basiskartering uitgevoerd. Onderzoeksresultaten zijn pas aan het einde van het veldonderzoek met elkaar gedeeld en vergeleken. Het aantal in te zetten veldmedewerkers bij het vleermuisonderzoek is geënt op de vuistregel uit het vleermuisprotocol dat tenminste 75% van de onderzoeklocatie door een veldmedewerker moet kunnen worden overzien/overhoord.

U heeft ook monitoring uitgevoerd van de in het verleden aangebrachte/geplaatste voorzieningen. Deze zijn door de woningstichting geplaatst in het kader van verduurzamingsopgaven binnen de 10 kernen. Dit onderzoek voorziet in een inventarisatie binnen de kern van Hardenberg van alle door de stichting aangebrachte voorzieningen voor de gierzwaluw, huismus en vleermuizen. Daarbij is gebruikgemaakt van de informatie uit eerdere onderzoeksrapporten en compensatieplannen en informatie van de woningstichting. Vervolgens zijn de voorzieningen in het voorjaar en de zomer van 2019 (3 maal) gemonitord op aanwezigheid en aantallen van soorten. Daarnaast heeft de basiskartering van Eelerwoude en het veldonderzoek in de referentiegebieden aanvullende informatie opgeleverd. De verzamelde data is na afloop van het veldseizoen geanalyseerd. Voor een onderbouwing en uitgebreidere analyse wordt verwezen naar het onderzoeksrapport.

Vogels

- gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd middels 2 veldrondes; 1 in de avond en 1 overdag. De veldronde 's avonds is uitgevoerd voorafgaand aan een veldronde voor vleermuizen. De veldronde overdag heeft plaatsgevonden in de periode half juni tot half juli. In deze periode hebben gierzwaluwen jongen en vliegen ze ook overdag (bij goed weer) regelmatig in en uit. Bij de inventarisatie wordt geluid van gierzwaluwen afgespeeld. Jonge gierzwaluwen reageren hier goed op en roepen terug vanuit de verblijfplaats waardoor deze eenvoudig kunnen worden opgespoord. Een ander voordeel van een veldbezoek overdag is dat er in vergelijking met een avondbezoek langer kan worden geïnventariseerd. Conform het kennisdocument van de gierzwaluw worden er bij het reguliere onderzoek 3 veldrondes in de avonduren uitgevoerd in de periode 15 mei tot 15 juli.

Uit de basiskartering blijkt dat, met uitzondering van Mariënberg, de gierzwaluw in alle kernen voorkomt. Geschikte nestlocaties lijken voor deze soort met name limiterend ten aanzien van populatiegrootte (de soort kan zeer ver van de nestplek foerageren). Met name in de kleinere dorpen worden de woningen met het meest achterstallige onderhoud (vaak de oudere woningen) gebruikt als nestlocatie, omdat de gierzwaluw hier nog voldoende openingen vindt om onder het dak te komen, waar ze voornamelijk broeden tussen de panlatten en tengels onder het dak. Ook maakt de gierzwaluw vaak gebruik van voorzieningen die voor deze soort aangebracht zijn (in Hardenberg broedt bijvoorbeeld 30-35% van de gehele populatie in nestkasten of voorzieningen (houten kasten en inbouwkasten). In recent gebouwde

²⁰ Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, onderzoeksrapport. Eelerwoude, 17 april 2020

wijken ontbreekt de soort geheel, omdat hier geen mogelijkheden meer zijn om te broeden (geen openingen meer om onder het dak te komen, of in andere ruimten om te broeden).

Woonplaats	Aantal gevonden nestlocaties	Geschat aantal broedparen
Bergentheim	13	13-18
Bruchterveld	9	9-12
De Krim	32	32-40
Gramsbergen	9	10-15
Hardenberg	152	160-180
Kloosterhaar	10	10-12
Lutten	6	6
Marienberg	0	0-1
Sibculo	5	5-10
Slagharen	37	40-50

Het aantal nesten dat tijdens beide onderzoeken (basiskartering en referentieonderzoek) gevonden werd weken niet heel veel van elkaar af. Tijdens de basiskartering werden 36 bezette nesten van de gierzwaluw aangetroffen, tegen 41 tijdens het referentieonderzoek. Individuele nestelende vogels werden echter soms gemist, terwijl deze in de referentiewijken wel gevonden werden met intensiever onderzoek. U heeft het onderzoeksrapport onderbouwd dat in de basiskartering een goed beeld verkregen is van de populatie (aantal nest indicerende vogels) en een goed beeld van het aantal bezette nesten en nestlocaties bij grotere kolonies.

Bijna 1/3 van de populatie gierzwaluwen in Hardenberg (50 paar) broedt in kasten of andere voorzieningen. Daarnaast broedt ook nog een kolonie van 35 broedparen onder woningen waarvan de pannen zijn opgelicht. Dit heeft mogelijk te maken met het feit dat er steeds minder plekken in bestaande woningen zijn waar de soort kan broeden. Naar verwachting zullen ook de nokkasten in de toekomst meer gebruikt gaan worden. Tot dat duidelijk is dat deze nokkasten meer gebruikt gaan worden (d.m.v. monitoring) moet terughouden worden omgegaan met het plaatsen van deze kasten.

- huismus

Het onderzoek naar de huismus heeft plaatsgevonden op basis van territoriumkartering. De methode is identiek aan de werkwijze bij reguliere onderzoeken volgens het kennisdocument. Het veldwerk wordt overdag grotendeels te voet uitgevoerd. Anders dan bij de reguliere aanpak zijn in de periode van 1 april tot 15 mei geen 2 (kennisdocument huismus), maar slechts 1 veldronde uitgevoerd.

De huismus komt in alle kernen algemeen voor. Naast de beschutting en de zandbaden is ook de aanwezigheid van foerageergebieden bepalend voor de aanwezigheid van huismussen. De voedselbronnen moeten jaarrond aanwezig zijn, en binnen enkele honderden meters bij de verblijfplaatsen liggen, omdat de dieren niet ver van hun nest gaan om te foerageren. Ook moet er op enkele meters afstand van de foerageerplekken schuilmogelijkheid aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van groenblijvende struiken. Dit beeld wordt ook verkregen in de onderzochte kernen. De dichtheden zijn met name het hoogst in de wijken van de woningstichting met veel geschakelde woningen en groen in de wijken in de vorm van hagen. Hierbij bleek naast nestgelegenheid de hoeveelheid groen en dekking een belangrijke factor. Zo werden in een groene wijk in de delen van de Norden in Hardenberg tot wel 2 tot 3 maal zoveel huismussen waargenomen dan bijvoorbeeld in de Hofjeswijk in Hardenberg. In beide wijken is geen vogelschroot ander de pannen aanwezig en is het aanbod nestgelegenheid hetzelfde. Echter, in de Hofjeswijk is veel minder groen in de vorm van beschutte struiken en hagen aanwezig dan in de Norden. Hieruit blijkt dat dekking en voedsel een niet te onderschatten factor vormt ten aanzien van populatieomvang. Ter hoogte van bedrijventerreinen, nieuwere wijken (>2000) met nog weinig ontwikkeld groen en locaties met veel oude opgaande bomen, zijn huismussen in minder hoge dichtheden aanwezig of geheel afwezig. In deze wijken speelt waarschijnlijk ook een gebrek aan nestgelegenheid een rol. In recent gebouwde woningen is vrijwel overal vogelschroot onder de pannen aanwezig en zijn door het ontbreken van kieren en openingen nauwelijks andere geschikte nestplekken aanwezig. Vrijwel alle huismussen (ongeveer 90%-95%), broeden onder de pannendaken van woningen waar geen vogelschroot is toegepast (veelal woningen van voor het jaar 2000). Daarnaast wordt ook gebruik

gemaakt van de vele houten nestkasten die geplaatst zijn (ongeveer 5-10%).

Woonplaats	Aantal gevonden nestlocaties	Geschat aantal broedparen
Bergentheim	211	210-250
Bruchterveld	90	90-110
De Krim	152	150-160
Gramsbergen	244	240-260
Hardenberg	857	860-950
Kloosterhaar	121	120-130
Lutten	79	80-90
Marienberg	49	50-60
Sibculo	42	40-50
Slagharen	205	200-220

De resultaten van de basiskartering en het referentieonderzoek leveren vrijwel geen verschil op in het aantal broedparen (45 om 53). De huismus bleek een gemakkelijk te inventariseren soort en ook bij minder intensieve onderzoeksmethoden wordt vrij snel een goed beeld verkregen van het aantal broedparen. Hierbij bleek wel van belang dat wanneer maar 1 ronde uitgevoerd wordt het extra belangrijk is deze ronde uit te voeren onder gunstige weersomstandigheden, omdat anders snel een vertekend beeld en ondertelling van het aantal broedparen ontstaat.

In totaal zijn 39 broedparen vastgesteld in nestkasten/voorzieningen (van de 80 geplaatste huismusvoorzieningen en 200 gierzwaluwkasten). De conclusie ten aanzien van voorzieningen van de huismus is dat bij gebrek aan nestgelegenheid allerlei voorzieningen geaccepteerd en gebruikt worden, mits deze in geschikt leefgebied geplaatst zijn en er geen andere betere alternatieven zijn (zoals ruimte onder het pannendak). Gezien de resultaten uit het monitoringsonderzoek heeft het de voorkeur om gierzwaluw of houten nestkasten als tijdelijke of eventueel permanente kasten te plaatsen. Als permanente voorziening is heeft ruimte houden/beschikbaar maken onder de pannendaken door het achterwege laten van vogelschroot of het opschuiven van vogel schroot of plaatsen van vogelvides de voorkeur, ook inbouwkasten kunnen hier een aanvulling op vormen.

- huiszwaluw

Tijdens de onderzoeken naar gierzwaluw en huismus is tevens gelet op de aanwezigheid van nesten van de huiszwaluw. Voor deze soort geldt geen kennisdocument. Nesten van de soort zijn vaak goed waar te nemen.

De huiszwaluw komt voor in 7 van de 10 onderzochte woonkernen binnen de gemeente Hardenberg. Ondanks dat de huiszwaluw bekend staat als een soort die veel voorkomt in kleine dorpen, zijn ze juist erg talrijk op twee plekken in de wat grotere kernen van Hardenberg. De helft van de populatie broedt in het oosten van de wijk Marsch-Kruserbrink, terwijl de andere helft aanwezig is in de wijk De Norden. In Hardenberg zijn speciale nestkommetjes voor de soort geplaatst waar ongeveer 30% van de populatie in broedt. Naast Hardenberg is de huiszwaluw in wat grotere aantallen aanwezig in Bruchterveld, De Krim, Gramsbergen en Lutten (7-13 paar per woonkern). In tegenstelling tot Hardenberg geldt in deze dorpen dat huiszwaluwen veel verspreider over het dorp voorkomen en in mindere mate in kolonies lijken te broeden. Dit heeft waarschijnlijk voor een groot gedeelte te maken met het type woningen. De huiszwaluw is een gemakkelijk te inventariseren soort (nesten zitten aan de buitenkant van de woningen), er wordt dan ook niet verwacht dat er nesten gemist zijn.

Woonplaats	Aantal gevonden nestlocaties	Geschat aantal broedparen
Bergentheim	0	0
Bruchterveld	11	10-13
De Krim	12	10-15
Gramsbergen	7	7-10
Hardenberg	31	30-35
Kloosterhaar	2	2
Lutten	13	12-15
Mariënberg	0	0
Sibculo	1	1
Slagharen	0	0

Vleermuizen

- onderzoeksmethode basiskartering

Bij het veldonderzoek naar vleermuizen is naast de batdetector (Pettersson D240x) gebruikgemaakt van de Batlogger M. De batlogger neemt tijdens het veldbezoek alle vleermuiswaarnemingen automatisch op en voorziet elke waarneming van GPS-gegevens. Lastig herkenbare en zeldzame soorten als de meervleermuis en de gewone grootovleermuis worden zo toch opgemerkt. Aan de hand van de analyses van deze opnamen zijn vervolgens nadere, gerichte veldbezoeken ingezet.

Het veldwerk naar vleermuizen in dit project is grotendeels op de fiets uitgevoerd, in afwijking van de gangbare en intensieve methode van inventarisatie te voet. Het aantal in te zetten veldmedewerkers per woonkern en per veldronde varieert van 3 deelgebieden in Bruchterveld tot 20 deelgebieden in de woonwijken van Hardenberg. De veldbezoeken zijn gedaan tussen april en juli (voor zomer- en kraamverblijven) en tussen augustus en september (voor massawinterverblijven). Er zijn extra veldbezoeken uitgevoerd, gericht op het inventariseren van bijzondere vleermuissoorten, verblijfplaatsen van lastig op te sporen soorten als de laatvlieger en op massawinterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis. Deze veldbezoeken zijn ingezet naar behoefte en noodzaak. Er zijn 10 aanvullende veldbezoeken uitgevoerd naar massawinterverblijfplaatsen en er zijn 15 aanvullende veldbezoeken uitgevoerd naar zomer- en kraamverblijfplaatsen van laatvlieger en minder algemene vleermuissoorten zoals meervleermuis.

Voor de basiskartering bestaat het onderzoek uit 2 veldrondes in de kraamperiode (15 mei – 15 juli). Deze periode is geschikt om alle vleermuissoorten, omdat dit de voortplantingsperiode van vleermuizen is. Naar gelang de bevindingen in het veld is aanvullend veldonderzoek uitgevoerd in de periode 1 augustus - 10 september naar massawinterverblijven van de gewone dwergvleermuis. Op basis van een uitgebreide analyse zijn alle geschikte gebouwen 2 maal bezocht. Onderzoek voor de gewone dwergvleermuis conform het vleermuisprotocol bestaat uit 2 veldrondes in de kraamperiode (15 mei – 15 juli) en 2 veldrondes in de avond in de paarperiode (15 augustus – 15 september). Indien een belangrijke, zogenaamde "massawinterverblijfplaats" wordt vermoed worden 2 veldbezoeken in de nacht geadviseerd in de periode 1 augustus – 10 september. Deze kunnen eventueel (en deels) gecombineerd worden met de veldrondes in de baltsperiode.

Voor de laatvlieger schrijft het vleermuisprotocol 2 veldrondes voor in de kraamperiode tussen 15 mei en 15 juli. Het veldwerk is in de avonduren uitgevoerd, omdat laatvliegers vaak halverwege de nacht al terugkeren naar hun verblijfplaatsen en ochtendrondes daarom minder effectief zijn.

Bij de basiskartering is 1 veldronde (avond) uitgevoerd in de kraamperiode. In aanvulling daarop zijn waarnemingen verzameld tijdens de ochtendronde van onder meer de gewone dwergvleermuis (feitelijk een 2e veldronde). Op basis van waarnemingen in het veld, in combinatie met data uit eerdere onderzoeken, zijn extra veldbezoeken ingezet.

In de basiskartering is, in afwijking met het vleermuisprotocol, geen onderzoek naar gebouwbewonende vleermuizen in de baltsperiode uitgevoerd. In de praktijk blijken op veel plaatsen in woonwijken baltsende gewone (en ook ruige) dwergvleermuizen aanwezig. Ze maken gebruik van een groot aantal

verschillende locaties als balts- en paarverblijfplaatsen, vaak samenvallend met locaties van zomer- en kraamverblijfplaatsen. In hun keuze lijken ze niet kritisch. Zelden wordt bovendien de exacte balts- en paarverblijfplaats bekend, omdat er baltsende en werfropende vleermuizen worden geïnventariseerd die op basis van hun gedrag worden gekoppeld aan aanwezige bebouwing op het niveau van woningblok of woningrij.

Er zijn tijdens het veldonderzoek 8 soorten vleermuizen vastgesteld; gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, watervleermuis en meervleermuis. In hoofdstuk 4 van het onderzoeksrapport heeft u per vleermuissoort een duidelijke beschrijving gegeven wat de resultaten zijn per kern. Hierin worden alle gevonden verblijfplaatsen beschreven. In bijlage 3 uit de rapportage van het soortmanagementplan zijn de gevonden verblijfplaatsen van vleermuizen overzichtelijk weergegeven. Inclusief clusters van verblijfplaatsen van laatvlieger en gewone dwergvleermuis (plekken waar zomerverblijfplaatsen gemist zijn) en locaties waar zich mogelijk verblijfplaatsen van meervleermuis, gewone grootoorvleermuis en kleine dwergvleermuis bevinden.

- gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is de meest algemene vleermuissoort in alle kernen en komt in alle kernen in hoge dichtheden voor. Met name het grote aantal kraamverblijfplaatsen in vrijwel alle kernen valt op. Dit valt mogelijk te verklaren doordat goede voedselgebieden altijd op korte afstand van verblijfplaatsmogelijkheden liggen. Een andere opvallende conclusie is de grote diversiteit aan gebouwen, leeftijd van gebouwen en de plekken in gebouwen waarin kraamvlekken en solitaire verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis gevonden zijn. In totaal zijn 44 kraamvlekken aangetroffen waarbij veruit de meeste kraamvlekken aangetroffen zijn in woningen uit de jaren 50/60/70 en 80 (30 van de 44 kraamgroepen). Hierbij werden de meeste invliegende dieren waargenomen via open stootvoegen, gevelpannen en nokpannen. Vermoed wordt dat het overgrote deel van deze dieren in spouwmuren een verblijfplaats heeft (woningen van deze leeftijd hebben vaak een spouw die van boven via het dak te bereiken is. Echter er zijn ook in oude woningen (oudste 1880 en heel recent gebouwde woningen (gebouwd na 2000 (zonder mogelijkheden in de spouw)) kraamgroepen van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Hier werden ruimten onder het dak, dilatatievoegen of ruimte achter houtbeschoot als verblijfplaats gebruikt. Op verschillende plekken zijn kraamgroepen aangetroffen in woningen waar door middel van kleine kieren/ruimten onder de goot, raamkozijnen of via een open stootvoeg waarschijnlijk de spouwmuur bereikt kon worden. Vrijwel alle woningen die na 1980 gebouwd zijn, zijn voorzien van spouwmuurisolatie. Echter, vaak is bij deze woningen niet de gehele spouw voorzien van isolatie en ook zakt de isolatie vaak op veel plekken weg. Gezien het aantal kraamverblijfplaatsen in woningen na 1980 die hoogstwaarschijnlijk in de spouwmuur zitten, zijn er ook in deze woningen voldoende plekken voor grotere groepen vleermuizen. Van de aangetroffen zomerverblijfplaatsen verbleef ongeveer 5-10% in vleermuiskasten, kraamverblijfplaatsen werden niet vastgesteld in vleermuiskasten.

In bijna 1/3 van deze kasten (25 van de 70) werden vleermuisssporen of exemplaren van vleermuizen aangetroffen. Het ging in alle gevallen om klein groepjes gewone dwergvleermuizen (zomerverblijfplaatsen en paar- en baltsverblijfplaatsen). Grote aantallen of kraamvlekken werden niet aangetroffen in de kasten. Overige vleermuizen werden niet aangetroffen in de kasten. Dit is ook goed te verklaren aangezien van de laatvlieger is bekend dat deze nauwelijks kasten gebruikt als verblijfplaats (Korsten, 2012). Overige soorten komen in dussdanige kleine aantallen voor in de woonkernen dat de kans op het aantreffen van een andere soort in de kasten heel erg klein is. De kasten zijn in het verleden ook alleen geplaatst voor de gewone dwergvleermuis.

- gewone grootoorvleermuis

Met uitzondering van Bruchterveld en Mariënberg is de gewone grootoorvleermuis alleen in zeer lage dichtheden aangetroffen in enkele kernen. Verblijfplaatsmogelijkheden lijken geen beperkende factor te zijn ten aanzien van populatiegrootte, met name de beschikbaarheid van voedsel op korte afstand van de verblijfplaats en onverlichte verblijfplaatsmogelijkheden lijken een grote rol te spelen (Dietz et al., 2011). Dat in Bruchterveld een grote(re) populatie gewone grootoorvleermuis aanwezig is, heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat Bruchterveld het kleinste dorp is met relatief veel onverlichte plekken. Daarnaast

staan er verschillende oudere boerderijen rondom het dorp met geschikte onverlichte verblijfplaatsmogelijkheden en voldoende groenstructuren (fruitboomsingels, bomenlanen, boomgroepen etc.) waar veel voedsel in de vorm van nachtvlinders aanwezig is. Er zijn te weinig verblijfplaatsen aangetroffen om uitspraken te doen met betrekking tot de voorkeuren, maar verblijfplaatsen zijn met name aangetroffen in kerken, boerderijen en oudere woningen met zolderruimtes die bereikt kunnen worden door een ruimte achter de gevel en nokpannen en via ruimten onder de goot.

- kleine dwergvleermuis

Van de kleine dwergvleermuis wordt alleen in Hardenberg een verblijfplaats verwacht in een wijk grenzend aan het Vechtdalpark. Gezien de locatie en ligging aan de Vecht past dit bij de biotoopvoorkeur van de soort (laagland en water). Eventuele paar-/baltverblijfplaatsen of winterverblijfplaatsen kunnen in geen enkele kern geheel uitgesloten worden, maar worden op basis van het gedrag van de soort (geen migrerende soort) en de aantallen die zijn aangetroffen niet verwacht buiten de kern van Hardenberg. Van de soort zijn geen eerdere waarnemingen bekend uit deze regio. Onbekendheid met de soort en het feit dat de soort lastig te onderscheiden is van de zeer algemene gewone dwergvleermuis, maken het onduidelijk of de soort zich hier recent heeft gevestigd, of hier al langere tijd voorkomt en simpelweg niet eerder is vastgesteld.

- laatvlieger

De laatvlieger is in elke kern waargenomen. Vrouwtjes jagen gewoonlijk binnen 4,5 kilometer van de verblijfplaats. Dit is de reden dat de soort vaak ontbreekt in grotere stadcentra van grotere steden (potentiële foerageergebieden liggen dan te ver van verblijfplaatsen). De onderzoeksgebieden betreffen allemaal kleinere dorpen (met uitzondering van Hardenberg) waardoor de afstand tot het buitengebied vrijwel altijd klein is. Ook de bebouwing in Hardenberg ligt door de gunstige ligging vrijwel nooit ver van het buitengebied. Hoofdprooien van de laatvlieger omvatten vooral vliegende prooien als mei-, juni- en mestkevers. Dit zijn prooien die zich met name in een kleinschalig cultuurlandschap met veel bomen (zomereik-meikever) ophouden. De aantallen laatvlieger lijken met name in kernen die omgeven zijn door bos of een kleinschalig landschap (zoals Mariënberg) aanzienlijk hoger te liggen dan in kernen in een groter open landschap met minder groenstructuren (zoals in Lutten). Verblijfplaatsen zijn met name in jaren 60, 70, 80 en 90-woningen aangetroffen, onder daken. Bij alle 39 verblijfplaatsen die gevonden zijn dieren via nok en gevelpannen invliegend vastgesteld. Via deze invliegopeningen zijn de dakruimten te bereiken. Van de laatvlieger is bekend dat deze graag ruimten onder het dak (dakranden, dakruimten, ruimte achter gevelbekleding etc.) gebruiken. Gezien de grootte heeft de soort grotere ruimten nodig om te kunnen invliegen. Mogelijk is dit de reden dat nieuwere woningen zelden gebruikt worden, omdat hier minder toegang is tot deze ruimten doordat deze woningen beter afgedicht zijn.

- meervleermuis

De meervleermuis komt in lage dichtheden voor in de kernen Gramsbergen, Hardenberg en Sibculo. Het voorkomen in deze 3 plaatsen heeft waarschijnlijk te maken met de aanwezigheid van grote waterpartijen op korte afstand van deze dorpen (de Vecht in Gramsbergen en Hardenberg en de Engbertsdijksvennen bij Sibculo). Ten aanzien van verblijfplaatsen maakt hij grotendeels gebruik van dezelfde type verblijfplaatsen als de gewone dwergvleermuis, zoals spouwmuren, vleermuiskasten, dakruimten, gevelbetimmering waarbij ook vaker kerkzolders gebruik worden (Haarsma A.J, 2011). In de winter trekken ze naar bunkers, mijnen en kelders om te overwinteren (Dietz et al., 2011). Ook wordt soms incidenteel in woningen (spouwruiden) overwinterd (Haarsma A.J, 2011). Voedsel bestaat vrijwel uitsluitend uit waterinsecten, waardoor de aanwezigheid van water op korte afstand van verblijfplaatsen cruciaal is. Samengevat wordt sterk de indruk verkregen dat het aandeel verblijfplaatsen (in de zomerperiode) in de onderzoeksgebieden niet limiterend is ten aanzien van de populatiegrootte, maar dat dit afhankelijk is van voldoende voedsel op korte afstand van de verblijfplaatsen. Uitgebreid onderzoek in Nederland naar meervleermuis ondersteunt dit (Haarsma A.J, 2011).

- ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis is in alle kernen in lage dichtheden aangetroffen. De soort is weinig kritisch ten aanzien van verblijfplaatsen en aangezien er slechts enkele zomerverblijfplaatsen zijn aangetroffen, kunnen geen uitspraken gedaan worden over voorkeuren. Zomerverblijfplaatsen zijn gevonden in De

Krim, Gramsbergen, Hardenberg en Lutten. Aangezien de ruige dwergvleermuis met name een soort is die in het najaar naar ons land komt, wordt verwacht dat elke kern een functie heeft als paar-/balts- en winterverblijfplaats.

- vergelijkend referentieonderzoek vleermuizen

Van alle andere soorten dan de gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn tijdens beide onderzoeken geen verblijfplaatsen gevonden, zodat hier geen vergelijking van gemaakt kan worden. Tijdens beide onderzoeken werden kortstondig meervleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis foeragerend aangetroffen. De aantallen waargenomen exemplaren bleken tijdens beide onderzoeksmethodes nauwelijks van elkaar af te wijken, mede door het gebruik van de batlogger.

Wanneer de onderzoeksmethodes in de referentiegebieden met elkaar vergeleken worden, valt op dat beide onderzoeksmethoden ongeveer hetzelfde beeld geven ten aanzien van de populatie van vleermuizen (omvang populatie). Door data-analyses van de batlogger kan met vrij grote zekerheid gesteld worden dat geen kraamgroepen gemist zijn. Tevens zijn aanvullende veldbezoeken uitgevoerd om dit te verifiëren/ontbrekende kraamgroepen op te zoeken. De functie van de gebieden voor deze soorten is ook tijdens de minder intensieve basiskartering inzichtelijk geworden en ook lijken geen belangrijkere functies (zoals bijvoorbeeld kraamgroepen van gewone dwergvleermuis) gemist tijdens het onderzoek met de basiskartering.

Van de gewone dwergvleermuizen en laatvliegers worden echter wel veel kleine verblijfplaatsen gemist tijdens het onderzoek middels de basiskartering. Het lage aantal in- of uitvliegende uit dit type (satelliet/zomer)verblijven wordt gemist. Ongeveer de 50% van deze verblijfplaatsen is gemist ten aanzien van de intensievere methode volgens het vleermuisprotocol. Met deze factor is ook rekening gehouden met de berekening van de populatiegrootte. Met name de exacte locaties van de kleinere zomerverblijfplaatsen van laatvlieger worden gemist tijdens de basiskartering, omdat deze met name 's avonds uitvliegen en er door de grotere onderzoeksgebieden dan te weinig tijd is om de exacte locaties te bepalen. Echter ook tijdens deze methode werd bij benadering een goed beeld verkregen van de locaties en het aantal dieren. Vaak werden wel verblijfplaatsen vermoed, maar werd de exacte locatie niet gevonden doordat de onderzoeksgebieden hiervoor te groot waren. Wel werd een goed beeld verkregen van het aantal dieren en waar de verblijfplaatsen ongeveer zouden moeten zitten. Deze locaties zijn ook op kaart aangegeven.

- populatiegrootte vleermuizen op basis van de basiskartering

De populatiegrootte is ingeschat aan de hand van het aantal aanwezige exemplaren per veldbezoek rond uit- en invliegtijdstip (opnames batlogger), gecombineerd met de opsomming van de kraamvlekken en een inschatting van het aantal losse individuen rondom deze kraamvlekken.

	Populatiegrootte gewone grootoorvleermuis	Populatiegrootte meervleermuis		Populatiegrootte gewone dwergvleermuis	Populatiegrootte ruige dwergvleermuis (zomerperiode)	Populatiegrootte kleine dwergvleermuis	Populatiegrootte laatvlieger
Bergentheim	Geen	Geen	Bergentheim	125-150	Geen	Geen	20-30
Bruchterveld	25-35	Geen	Bruchterveld	225-250	Geen	Geen	25-35
De Krim	Geen	Geen	De Krim	275-325	4-8	Geen	35-50
Gramsbergen	3-5	2-3	Gramsbergen	900-1100	10-15	Geen	100-150
Hardenberg	20-40	5-10	Hardenberg	1800-2100*	15-20	2-5	150-250
Kloosterhaar	Geen	Geen	Kloosterhaar	100	Geen	Geen	10-20
Lutten	Geen	Geen	Lutten	250-275	2-5	Geen	15-30
Mariënberg	20-35	Geen	Mariënberg	40-50	2-5	Geen	75-125
Sibculo	Geen	10-15	Sibculo	200-250	Geen	Geen	15-20
Slagharen	4-6	Geen	Slagharen	200-250	Geen	Geen	40-60

- overige soorten die buiten de aanvraag vallen, maar wel onderzocht zijn

Hoewel het onderzoek zich niet heeft gericht op boombewonende vleermuissoorten zijn deze wel betrokken in het onderzoek. Van een aantal boombewonende soorten zijn ook uitzonderlijke verblijfplaatsen in woningen vastgesteld, zoals bijvoorbeeld rosse vleermuizen in woningen in Steenwijk-West (Heidinga 2019). Tijdens het onderzoek voor SMP Hardenberg zijn geen indicaties van verblijfplaatsen van de rosse vleermuis of de watervleermuis in woningen verkregen. Wel zijn enkele

verblijfplaatsen in bomen aangetroffen. Het kappen van bomen valt buiten deze aanvraag.

De steenmarter is waargenomen in de kernen Hardenberg, Slagharen, Lutten, Bergentheim, Sibculo en Marienberg. In Hardenberg zijn met name veel waarnemingen bekend geworden uit de wijk Baalder. Er zijn geen verblijfplaatsen van de soort aangetroffen. De soort is erg flexibel en kan gebruikmaken van vrijwel elke woning waar hij in kan komen (dakruimte of ongebruikte zolderruimte). Vaak kiezen ze ongebruikte delen van woningen, leegstaande woningen of schuren uit als verblijfplaats. Aangezien de soort veel overlast veroorzaakt en erg luidruchtig is, is deze gemakkelijk vast te stellen en worden verblijfplaatsen gemeld bij de stichting Vechtdal Wonen. Aangezien er geen meldingen van steenmarters zijn in woningen in het bezit van VW lijken in deze woningen geen verblijfplaatsen aanwezig te zijn.

Naast de steenmarter zijn langs de randen van de dorpen verschillende roepende ransuilen, kerkuilen en steenuilen aangetroffen. Ook zijn een aantal grote kolonies roeken aanwezig in Hardenberg. Deze soorten worden echter buiten dit soortmanagementplan gehouden. Verblijfplaatsen van deze soorten zijn niet aanwezig in de bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Ook hebben de renovatie- en sloopwerkzaamheden geen (negatieve) invloed op deze soorten. Het kappen van bomen valt namelijk buiten deze aanvraag.

Oordeel resultaten van de onderzoeken

Het onderzoek is niet gericht op het geheel kunnen uitsluiten van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten in elke woning van de woningstichting. De belangrijkste locaties voor soorten zijn wel in beeld gebracht. Er zijn goede inschattingen gemaakt hoe groot de populatie is per kern per soort. Het verrichte onderzoek geeft goed inzicht in de verspreiding en de omvang van de populaties van de aangevraagde soorten. Door de dorpen/steden in zijn geheel te onderzoeken tijdens de basiskartering (behoudens het grotere Hardenberg) is een goede nulsituatie gemaakt. De resultaten van het referentieonderzoek geven een bevredigende beeld dat de basiskartering met voldoende inspanning en bemensing is uitgevoerd. Nesten van vogels zijn via de onderzoeksmethode goed gekarteerd. Gezien de omvang van het plangebied (alle 10 kernen) is een onderzoeksmethode voor vlermuizen gehanteerd die afwijkt van het zogeheten vlermuusprotocol, dat ontwikkeld is voor toepassing op kleinere schaal. De analyse van de onderzoeksresultaten (in combinatie met referentieonderzoek) laat zien dat deze benadering een goed beeld geeft van de aanwezige populaties en de verspreiding. Hoewel kraamverblijfplaatsen van vlermuizen goed in beeld zijn gebracht, kan dit niet gezegd worden van de kleinere zomerverblijfplaatsen (en daarmee ook de vermoedelijke paarverblijfplaatsen). In combinatie met de te nemen maatregelen voorafgaand aan daadwerkelijke ingreep wordt echter in voldoende mate tegemoet gekomen aan het voorzorgbeginsel. Ook bij verblijfplaatsen die niet in beeld zijn gekomen wordt rekening gehouden in de uitvoering en in de compensatie.

U heeft een duidelijke relatie gelegd tussen de aanwezigheid van soorten en de landschappelijke ligging van de 10 kernen. Ook heeft u onderzocht welke voorzieningen (bijvoorbeeld vogelvides en vlermuiskasten) gebruikt worden, en wat de reden hiervan is. Hierdoor zijn ook knelpunten en kansen naar voren gekomen. Op deze manier kan gericht ingezet kan worden op compenserende maatregelen en de verbeterkansen van de verschillende populaties van de aangevraagde soorten. Geconcludeerd kan worden dat het gevoerde onderzoek goed inzicht geeft over de omvang van de populatie en het aantal broedparen en verblijfplaatsen, en dat de belangrijke verblijfplaatsen van vlermuizen in beeld zijn.

C1.2 Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding

Het effect van werkzaamheden op de aangevraagde soorten is afhankelijk van het type ingreep dat wordt uitgevoerd. Zo heeft het uitvoeren van schilderwerk aan kozijnen minder structurele effecten als het isoleren van een open spouwruimte. U heeft in hoofdstuk 5.2²¹ toegelicht welke werkzaamheden een negatief effect kunnen hebben. Zonder mitigerende maatregelen zijn alle ingrepen verstorend en kunnen een negatief effect hebben op de verblijfplaats (uw analyse hebben wij in bijlage 3 van dit besluit opgenomen). Bij alle woningen en gebouwen waar fysieke ingrepen zullen plaatsvinden, wordt rekening gehouden met beschermde soorten. Daarnaast wordt standaard natuurinclusief gerenoveerd waardoor

²¹ rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, plan ten behoeve van de duurzame instandhouding van beschermde soorten', van 27 maart 2020.

gebouwen (weer) geschikt gemaakt worden voor toekomstige bewoning. Hoewel met mitigerende maatregelen rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van soorten, gaan met name bij sloopactiviteiten en isolatie-ingrepen aan daken en buitenmuren verblijfplaatsen permanent verloren.

De totale populatie gierzwaluwen binnen alle kernen bestaat uit 290 – 345 broedparen. Ongeveer 140 verblijfplaatsen van de gierzwaluw bevinden zich in woningen van Stichting Vechtdal Wonen (bijna de helft van de populatie). Echter, een groot deel van deze populatie broedparen broedt in kasten en woningen die reeds gerenoveerd zijn en waar reeds maatregelen genomen zijn. Van deze 140 broedparen broedt bijna de helft (70 paar) in nestkasten of andere voorzieningen die voor de gierzwaluw geplaatst zijn. Ook broeden ongeveer 30 paar gierzwaluwen onder de daken van woningen die al gerenoveerd zijn. Door de geplande werkzaamheden (met name dakwerkzaamheden en renovatiewerkzaamheden zoals het vervangen van pannen) gaan ongeveer 40-70 verblijfplaatsen van de gierzwaluw verloren kunnen gaan (ongeveer 20% van de totale populatie in de 10 woonkernen).

In totaal zijn circa 240 territoria van de huismus binnen alle kernen aanwezig onder pannen van woningen die nog verduurzaamd moeten worden. Op een totaal van 2.050 territoria huismus binnen alle kernen, gaat het dus om iets meer dan 10% van de totale huismuspopulatie in de 10 woonkernen.

De totale populatie huiszwaluwen bestaat uit 70-80 broedparen. Hiervan bevinden zich 39 nesten in wijken van de woningstichting (ongeveer 50%).

De totale populatie van de gewone dwergvleermuis binnen alle kernen wordt geschat op ongeveer (4100-4850) exemplaren. Wanneer gekeken wordt naar de locatie van kraamvlekken en omliggende gevonden en te verwachte verblijfplaatsen, wordt ingeschat dat slechts een beperkt deel van deze verblijfplaatsen in woningen van de woningstichting verblijft. In een dorp als Gramsbergen waar zeer veel kraamvlekken van de gewone dwergvleermuis aanwezig zijn (10), is bijvoorbeeld slechts 1 kraamvlek aanwezig in een woning van de woningstichting. Hetzelfde beeld wordt ook verkregen in andere dorpen. Geschat wordt dat ongeveer 10% van de populatie verblijfplaatsen heeft in de woningen van de woningstichting (400-500 exemplaren). Deze inschatting is gemaakt door het aantal gevonden kraamverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en overige verblijfplaatsen van overige vleermuizen te binnen het bezit van de woningstichting te vergelijken met de aantallen van gehele kernen.

In deze berekening is tevens rekening gehouden met het feit dat vleermuizen netwerken van verblijfplaatsen hebben en lang niet alle verblijfplaatsen gevonden zijn (met name de kleinere). Een deel van deze populatie is tevens aanwezig in panden die reeds gerenoveerd zijn (met name onder de daken). Met name (na-)isolatie en in mindere mate dakrenovatie kunnen impact hebben op populatieniveau van de gewone dwergvleermuis.

Extra aandacht is nodig voor het gebouw 'De Spinde' in Hardenberg die in bezit is van de woningstichting. Hierin kunnen s 'winters mogelijk 1000-2000 gewone dwergvleermuizen overwinteren, een belangrijk deel van de totale populatie. (Na-)isolatie van dit pand kan veel effect hebben op vleermuizen. Doordat er weinig hoogbouw is in Hardenberg zijn de uitwijkmogelijkheden voor alternatieve locaties tevens beperkt.

De totale populatie laatvliegers binnen alle kernen wordt op ongeveer 485-770 exemplaren geschat. Wanneer gekeken wordt naar de locatie van kraamvlekken en omliggende gevonden en te verwachte verblijfplaatsen, wordt ingeschat dat slecht een beperkt deel van deze verblijfplaatsen in woningen van de woningstichting zit. Gezien de locatie van verblijfplaatsen en een inschatting van de overige verblijfplaatsen (laatvlieger heeft vaak clusters van verblijfplaatsen bij elkaar) wordt geschat dat ongeveer 15-20% van de populatie verblijfplaatsen heeft in woningen van de woningstichting (waarbij een deel van deze verblijfplaatsen aanwezig is in woningen die reeds grootschalig gerenoveerd zijn (aangetroffen onder de dakconstructie)).

De laatvlieger heeft vaak verblijfplaatsen in dakconstructies, maar ook andere type verblijfplaatsen als spouwmuren worden gebruikt. Wanneer geen maatregelen genomen worden bij werkzaamheden zal in potentie 10-15% van de populatie kunnen verdwijnen.

Van overige vleermuissoorten zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen in woningen van de woningstichting. Hoewel deze soorten zich in potentie ook in woningen van Stichting Vechtdal Wonen kunnen bevinden.

Het gaat echter om zeer kleine aantallen en geen essentiële functies, dus effecten zijn naar verwachting gering. Daarnaast maakt een soort als gewone grootoorvleermuis die wat gemakkelijker gemist kan worden minder gebruik van spouwmuren (Dietz et al., 2011) waardoor effecten op deze soort waarschijnlijk kleiner zijn.

Een soort als meervleermuis zou in Sibculo en eventueel Hardenberg en de gewone grootoorvleermuis in Bergentheim, Hardenberg en Gramsbergen mogelijk ook gebruik kunnen maken van woningen van de stichting. Mogelijk worden enkele woningen van de woningstichting ook gebruikt als onderdeel van hun netwerk. De invloed van de voorgenomen werkzaamheden lijkt klein, echter doordat populaties van de genoemde soorten kleiner zijn, kan het doden van bijvoorbeeld een meervleermuis door (na-)isolatie ook meteen meer impact hebben op het populatieniveau.

Mitigerende en compenserende maatregelen

De maatregelen die genomen worden tijdens de uitvoering borgen dat de staat van instandhouding van soorten en lokale populaties in ieder geval niet verslechteren, maar juist verbeteren. Dit gebeurt enerzijds door het nemen van mitigerende maatregelen en het realiseren van een plus voor soorten, anderzijds door monitoring, evaluatie en, indien nodig, aanpassing van de maatregelen of voorschriften. Daarnaast zorgen de gehanteerde protocollen en kwaliteitsborging ervoor dat alle mitigerende maatregelen goed worden uitgevoerd en er direct gereageerd kan worden op nieuwe situaties of ontwikkelingen. De basis voor het soortenmanagementplan wordt gelegd door de volgende maatregelen:

- Alle woningen worden natuurinclusief gerenoveerd en verduurzaamd (indien dit van toepassing is. Bij sloop- en onderhoudswerkzaamheden is dit niet direct aan de orde), los van de wettelijke taakstelling op basis van richtlijnen in landelijke kennisdocumenten. Hierdoor worden alle gebouwen geschikt voor gebouwbewonende soorten in alle wijken. Het aantal verblijfplaatsen van gebouwbewonende soorten zal daarmee uitgebreid worden. Dit zal worden gerapporteerd in de jaarverslagen SMP. Jaarlijks zal per opgave (renovatie en nieuwbouw) bepaald worden welke maatregelen waar geplaatst/uitgevoerd worden. Dit om te waarborgen dat de maatregelen op de juiste locaties genomen/uitgevoerd worden. In hoofdstuk 6 van het soortmanagementplan is helder weergegeven hoeveel en welke maatregelen per kern nodig zijn per soort.
- Maatregelen worden op een duurzame manier uitgevoerd, zodat op de lange termijn de verblijfplaatsen in stand gehouden worden. Met behulp van monitoring zal dit – op steekproefbasis – worden gecontroleerd.
- Naast generieke beschermingsmaatregelen worden ook specifieke maatregelen getroffen bij locaties met belangrijke functies (zoals kraamkolonies van vleermuizen en massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis). Een aantal verblijfplaatsen van beschermde soorten vraagt om speciale aandacht en specifieke maatregelen. Het gaat om maatwerkmaatregelen. Hierbij gaat het om de aanwezigheid van de navolgende verblijfplaatsen:
 - kraamkolonies van gewone dwergvleermuis en laatvlieger (en eventuele andere vleermuissoorten)
 - massa-winterverblijven van gewone dwergvleermuis
 - verblijfplaatsen van gierzwaluw

Uitgangspunt bij deze belangrijke verblijfplaatsen is het behoud van de huidige verblijfplaatsen. De betrokken ecooloog zal tijdens het ontwerp- en planningsproces met de aannemer nagaan of het betreffende verblijf kan worden behouden en welke maatwerk maatregelen dit dan vraagt. Het gaat hier om belangrijke verblijfplaatsen waarbij het verdwijnen hiervan een groot effect kan hebben op de lokale populaties en de staat van instandhouding van de soort(en). Volgens u kunnen deze verblijfplaatsen vaak met eenvoudige maatregelen al behouden blijven.

Als het niet mogelijk blijkt om de bijzondere verblijfplaats te behouden, zal de ecooloog samen met de ontwerper en aannemer op dezelfde plek in het gebouw een vergelijkbare voorziening realiseren en in de directe omgeving (binnen 50 meter). Essentieel is het dat de verblijfplaats altijd tijdig beschikbaar is. Bij een kraamverblijfplaats bijvoorbeeld ruim voor aanvang van het kraamseizoen. Daarbij is het van belang dat deze verblijfplaats direct beschikbaar is voor de functie waar het verloren verblijf voor diende. Dus bijvoorbeeld gereed ruim voor het winterseizoen in het geval van een massa-winterverblijf. Het ontwerp en plan voor de uitvoering van maatwerk wordt door de betrokken ecologisch begeleider op schrift gesteld en ter goedkeuring aan ons voorgelegd aan en ter informatie aan Stichting Vechtdal Wonen. De stichting zal het plan registreren voor de overkoepelende

- natuurboekhouding in het kader van het SMP.
- Sommige wijken/kernen hebben een extra belangrijke functie voor bepaalde soorten (aandachtsoorten). Per kern is in het soortmanagementplan aangegeven of een soort extra aandacht behoeft en welke maatregelen ervoor genomen kunnen worden. Zo is bijvoorbeeld de meervleermuis waargenomen in Sibculo. Voor die soort worden daarom extra maatregelen getroffen in Sibculo door het beschikbaar stellen van spouwmuren bijvoorbeeld.
- Door de jaren heen zijn er door de woningstichting tientallen kasten (gierzwaluwkasten, huismuskasten en vleermuiskasten) geplaatst (veelal als tijdelijke maatregel bij renovatieprojecten), waar vele soorten gebruik van maken. Deze kasten blijven allemaal permanent hangen op de geplaatste locaties. Jaarlijks worden de kasten in de winter nagelopen en eventueel schoongemaakt, eventuele kapotte kasten worden vervangen. Hierdoor wordt gegarandeerd dat deze kasten dienst kunnen blijven doen als verblijfplaats.
In het begin van elk jaar wordt de jaarlijkse renovatie/verduurzamingsopgave (en eventueel sloop) besproken. Om ten alle tijde genoeg verblijfplaatsmogelijkheden voor beschermde soorten aanwezig moeten zijn wordt per project bekeken of (tijdelijke) kasten geplaatst moeten (i.v.m. afstand alternatieve locaties) worden of dat er reeds voldoende alternatieven of kasten aanwezig zijn. Dit wordt bijgehouden in het logboek.
- Het monitoren van enkele deelgebieden (steekproef) om de functionaliteit van mitigerende maatregelen te bepalen en in detail een indruk te krijgen van de 'staat van instandhouding' van gebouwbewonende soorten. Bij dit laatste gaat het om de locatiekeuze van verblijfplaatsen en de lokale aantalsontwikkeling. Aan de hand van deze monitoring kan de compensatie aangepast/bijgestuurd worden. In hoofdstuk 7 van de rapportage van het soortmanagementplan wordt de monitoring verder toegelicht.
- De voorgenomen opzet zorgt ervoor dat de maatregelen die getroffen worden voor de gebouwbewonende soorten bij het natuurvrij maken en de uitvoering van de mitigerende maatregelen goed en gecontroleerd gebeurt. De betrokken ecooloog draagt hier zorg voor en kan, indien nodig, tijdig aanpassingen doen bij onvoorziene situaties. In paragraaf 6.1 van uw SMP-rapportage heeft u een natuurkalender gemaakt per soort en per ingreep. In paragraaf 6.2 van deze rapportage is beschreven hoe de werkzaamheden zorgvuldig worden uitgevoerd, waarbij het verstoren en doden van dieren voorkomen kan worden. Elk jaar wordt een start up gehouden met de uitvoeringsplanning van dat jaar, waarbij de verduurzamingsplanning wordt doorgesproken. Aan de hand daarvan wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld waarin omschreven staat hoe de werkzaamheden worden uitgevoerd en welke mitigerende maatregelen genomen worden. Onderdeel van dit ecologisch werkprotocol is dat altijd gefaseerd gewerkt wordt in ruimte en tijd (wanneer in een groter deelgebied renovatie plaatsvindt). Zo wordt bij een project altijd begonnen bij woningen waar geen beschermde soorten zitten waarna deze geschikt worden gemaakt en zo verder wordt gewerkt richting woningen waar wel beschermde soorten aanwezig zijn.
- Ecologische begeleiding bij de uitvoering van de ecologische maatregelen voorafgaand en tijdens het de werkzaamheden aan de woningen en gebouwen. Hierbij ligt een gedeelde verantwoordelijkheid bij de woningstichting en de aannemers.
- Het bijhouden van de gezamenlijke natuurboekhouding per plangebied/ontwikkelingslocatie voor alle kernen. Daarbij is het uitgangspunt dat per kern steeds voldoende verblijfplaatsen overblijven/zijn gerealiseerd. Doordat in het verleden in alle kernen al maatregelen genomen zijn, zijn er reeds mogelijkheden om tijdelijk ongeschiktheid van verblijfplaatsen op te vangen. Per project wordt in het begin van het jaar bepaald of dit afdoende is, indien dit niet het geval is worden er extra tijdelijke voorzieningen geplaatst. Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd waardoor na renovatie direct ook weer nieuwe alternatieven aanwezig zijn.
- Rapporteren van de genomen maatregelen (bijhouden in het logboek) en bespreken met het bevoegd gezag (provincie Overijssel).
- Bij belangrijke verblijfplaatsen zal voor de renovatie een plan van aanpak voorgelegd worden aan het bevoegd gezag.
- Evaluatie met bevoegd gezag, waarin u (indien nodig via een gesprek met ons) de natuurboekhouding en invulling van de voorwaarden uit de gebiedsontheffing toelicht. Aan de hand hiervan kan eventueel bijgestuurd worden.

Per kern en per soort heeft u aangegeven hoeveel en welke maatregelen getroffen gaan worden. Deels is gebruikgemaakt van de mitigatiecatalogus (Arcadis 2019) aangevuld met eigen ervaringen van Eelerwoude (die tevens zijn opgedaan tijdens deze pilot). Een aantal van deze compenserende (= permanente) maatregelen heeft u in het kader van deze aanvraag ook gemonitord. Stichting Vechtdal Wonen heeft namelijk in eerdere ontheffingstrajecten ook maatregelen getroffen. Deze heeft u gecontroleerd op gebruik/effectiviteit²². Geschikt gebleken voorzieningen worden ook meegenomen in de maatregelen binnen het SMP. Er wordt voldoende rekening gehouden met de aanwezigheid van de aangevraagde soorten, ook al zijn er geen verblijfplaatsen gevonden in een bepaalde woning. Zo worden woningen waarvan werkzaamheden aan het dak of de spouwmuur worden uitgevoerd op 50/100 meter afstand van een (bekende) kraamverblijfplaats van vlermuizen altijd buiten de kwetsbare periode uitgevoerd. Het plan getuigt van voldoende zorgvuldigheid ten aanzien van de soorten en de uitvoering van de werkzaamheden. Ook tijdens en na de uitvoering van werkzaamheden vindt voldoende borging plaats door het bijhouden van een logboek en jaarverslag en door het contact met ons. Zo kan een vinger aan de pols gehouden worden. Van belang daarbij is dat, voor dit type ontheffingen, een jaarlijkse evaluatie plaatsvindt (voorschrift 20). Positief is het laten goedkeuren van een plan van aanpak van werkzaamheden bij bijzondere verblijfplaatsen. Deze verblijfplaatsen zijn opgenomen in bijlage 6 van het soortenmanagementplan, waardoor deze verblijfplaatsen inzichtelijk zijn en snel terug te vinden zijn. Bovenstaande aanpak en maatregelen worden nader beschreven in hoofdstuk 6 van de rapportage van het soortenmanagementplan, en zal daarom in zijn geheel onderdeel uitmaken van deze ontheffing. Op basis van hoofdstuk 6 en de bijlagen 4, 5 en 6 van het soortenmanagementplan hebben wij extra voorschriften in de ontheffing opgenomen ter verduidelijking. Deze voorschriften maken al standaard onderdeel uit van de ontheffing (voorschrift 5), maar moeten volgens nog extra benadrukt worden vanwege het belang ervan en vanwege de borging dat deze voorschriften worden nageleefd.

Staat van instandhouding

Bij uitvoering van de maatregelen zoals in het SMP geformuleerd, verslechtert de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten niet. Deze blijft minimaal gelijk (en kan verbeteren) met de huidige staat van instandhouding. Alle woningen worden beschikbaar gemaakt voor beschermde soorten. Dus ook bij woningen waar nu geen verblijfplaatsmogelijkheden zijn. Alle maatregelen tezamen zorgen voor een vergroting van het aanbod aan (potentiele)verblijfplaatsen, en ondervangen het risico dat is verbonden aan een generieke/gebiedsgerichte aanpak. De totale aanpak wordt gemonitord en indien nodig bijgestuurd. Situaties met mogelijk grote effecten op een lokale populatie kan voorkomen worden, omdat bijzondere verblijfplaatsen pas beschadigd of vernield mogelijk worden indien een plan van aanpak ter goedkeuring aan ons voorgelegd is. Indien de maatregelen (overcompensatie en zorgvuldig handelen) goed worden uitgevoerd is het redelijk zeker dat een positief effect optreedt op deze staat van instandhouding. Tevens achten wij voldoende borging gedurende de looptijd van deze ontheffing, gezien de verplichte contacten met ons en de in te zetten monitoring. Deze monitoring is noodzakelijk om te achteraf aan te kunnen tonen dat het soortmanagementplan resultaat boekt, en dat sprake is van een toename in het aantal verblijfsmogelijkheden en in de lokale populaties van de aangevraagde soorten.

De huidige staat van instandhouding van de gierzwaluw is gunstig (SOVON, landelijk). Ongeveer 20% van de totale populatie in de 10 woonkernen heeft een nest in een woning die nog aangepakt moet worden. Daarom zijn nesten van de gierzwaluw aangemerkt als bijzondere verblijfplaats. Geschikte nestlocaties lijken voor deze soort met name limiterend ten aanzien van populatiegrootte. Uit het onderzoek blijkt dat een groot deel van de populatie gebruikt maakt van nestkasten en andere (gemaakte) voorzieningen voor de soort. Door de nesten aan te merken als bijzondere verblijfplaats vindt maatwerk plaats. Het plan voorziet (daarom) in meer nestmogelijkheden doordat inbouwkasten worden geplaatst en door dakranden geschikt te maken.

De huismus heeft matig ongunstig staat van instandhouding (SOVON). De laatste tien jaar van de registratie herstelt de huismus zich licht als broedvogel. Op basis van dit lichte herstel is de trend beoordeeld als stabiel. Op een totaal van ruim 2000 nesten huismus binnen alle kernen wordt ongeveer 200 nesten beïnvloedt door nog te nemen werkzaamheden. Vrijwel alle huismussen (ongeveer 90%-95%) broeden onder de pannendaken van woningen waar geen vogelschroot is toegepast. Een klein deel broedt

²² Hoofdstuk 6 uit het rapport: 'Soortmanagementplan Vechtdal Wonen, onderzoeksrapport', van 17 april 2020.

ook in houten nestkasten (ongeveer 5-10%). In het plan wordt in ruime mate voorzien in inbouwkasten. Ook worden alle daken (weer) geschikt gemaakt als nestplaats door ruimte vrij te laten in de onderste rijen dakpannen.

De staat van instandhouding van de huiszwaluw is matig ongunstig (SOVON). Sinds de eeuwwisseling vertonen de aantallen enig herstel. De nog uit te voeren werkzaamheden raken ongeveer de helft van het totaal aantal nesten wat aanwezig is binnen de 10 kernen. Er wordt veel gebroed in speciale nestkommetjes, maar ook aan overhangende dakoverstekken. U wilt daarom in ruime mate voorzien in kunstnesten (nestkommetjes) aan de woningen van de woningstichting.

Hoewel de gewone dwergvleermuis vrij algemeen voorkomt binnen de 10 kernen, is de verwachting dat de huidige staat van instandhouding ongunstig tot slecht is²³. Dat komt met name door het grootschalig verduurzamen van bestaande woningen door woningbouwverenigingen en particulieren en van kantoorpanden door bedrijven. Het toekomstbeeld is daarom negatief. Zo is bijvoorbeeld voor de meervleermuis vrij goed bekend waar de kraamverblijfplaatsen liggen. Door ruimtelijke ontwikkelingen zoals na-isolatie, sloop en nieuwbouw en omvorming van kerken zijn kraamverblijven van de meervleermuis (aantoonbaar) 'zoek' geraakt of verdwenen. Omdat het aantal kraamkolonies beperkt is, is dat reden tot zorg. De huidige staat van instandhouding van de meervleermuis wordt dan ook als ongunstig beoordeeld **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd..** Omdat hetzelfde beeld waarschijnlijk van toepassing is op alle gebouwbewonende vleermuissoorten, is de huidige staat van instandhouding van de aangevraagde vleermuissoorten ongunstig.

Het aanwijzen van alle kraamverblijfplaatsen van vleermuizen als bijzondere verblijfplaats en een 'worst-case' handelwijze gedurende de uitvoering van werkzaamheden geeft blijkt van zorgvuldigheid en geeft borging dat vleermuisverblijfplaatsen niet over het hoofd worden gezien in de uitvoering. Door altijd rekening te houden met de aanwezigheid van vleermuizen en door gerichte compenserende maatregelen te treffen zal het potentiële aanbod aan verblijfmogelijkheden in ieder geval op hetzelfde peil blijven. De voorgestelde compenserende maatregelen, zoals het toegankelijk houden of maken van geschikte spouwmuren, geschikt maken/houden van dakranden of het inbouwen van (geschakelde of grote) inbouwkasten, zorgen daarvoor. Indien nodig kan een nieuwe succesvolle voorziening toegepast worden, welke niet in de mitigatiecatalogus beschreven is. Het soortenmanagementplan plan is wat dat betreft geen statisch document. Uit toekomstige gesprekken met ons (via logboek/verslagen of directe contacten) of door monitoring kunnen aanpassingen aan de ontheffing doorgevoerd worden.

Monitoring

Gedurende de looptijd van deze ontheffing voert u een monitoring uit. Deze monitoring is tweeledig en zal enerzijds bestaan uit het bepalen van de effectiviteit van de mitigerende en compenserende maatregelen en anderzijds uit de monitoring van de staat van instandhouding en aantalsontwikkeling. In bijlage 9 bij dit besluit is opgenomen wat u gaat monitoren en wanneer u dat gaat doen. Vanwege het belang van monitoring hebben wij voorschrift 16 opgenomen.

Van een aantal van de gangbare compenserende maatregelen (natuurinclusieve maatregelen) is (nog) niet (geheel) bewezen of deze goed werken. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld de nokkasten (voor gierzwaluw) en huismuspannen die in Hardenberg zijn toegepast. Ook op het gebied van vleermuizen (functies als kraamverblijfplaatsen en (massa)winterverblijfplaatsen) zijn nog enkele hiaten (al zijn er ook weer kraamverblijfplaatsen onder gerenoveerde daken vastgelegd van de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger). Om hier inzicht in te krijgen is het noodzakelijk om de functionaliteit van deze voorzieningen te monitoren. Het gaat daarbij om de vraag of - en zo ja hoe snel - de nieuwe voorzieningen worden ontdekt en gebruikt door de beschermde gebouwbewonende soorten. U stelt voor om in ieder geval de wijk de Norden (Hardenberg) in 2023 opnieuw te inventariseren op vogels om een beeld te krijgen van de populatie en het gebruik van de nokkasten in deze wijk. Wanneer een wijk wordt gerenoveerd waar een kraamplek van vleermuizen bekend is, wordt deze wijk het jaar erna gemonitord om te bepalen waar de kraamgroep is gebleven en of deze zich weer in de gerenoveerde woning bevindt. Dit geldt tevens voor

²³ Norren, van E. (red.), 2019. Staat van instandhouding Gelderland. Factsheets voor 24 soorten in Gelderland. Rapport 2019.09. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

panden waar zich (massa)winterverblijfplaatsen bevinden. Na renovatie van deze wijken wordt hier een concreet voorstel met een plan van aanpak voor opgesteld en aan ons voorgelegd.

Populatiemonitoring geeft een aanvullend beeld op de monitoring van de effectiviteit van de voorzieningen. Het kan namelijk enkele jaren duren voordat een nieuw verblijf onderdeel wordt van het netwerk (vleermuizen) of in gebruik wordt genomen (broedvogels). Het niet aantreffen van dieren in de nieuwe voorzieningen hoeft niet te betekenen dat het mis gaat, maar dat kan wel de situatie zijn. Anderzijds levert pas na enkele jaren monitoren het risico van een te laat negatief signaal. Ook betekent de ingebruikname van één mitigatievoorziening niet dat alle originele verblijfplaatsen op adequate manier zijn gecompenseerd. Verder is er geen goede informatie met betrekking tot de precieze omvang van de totale populatieomvang en de locaties van alle verblijfplaatsen. Binnen het SMP wordt gestreefd naar een positieve of gelijkblijvende populatietrend, dus van behoud tot een versterking van de huidige (lokale) populatie van gebouwbewonende soorten. Bij een negatieve trend is er reden voor mogelijke herijking van de gebiedsaanpak en de aard van mitigatiemaatregelen. In dat geval zullen ook de monitoringsresultaten van de mitigatiemaatregelen (functionaliteit) bij de tussentijdse evaluatie worden betrokken. Wanneer er bijvoorbeeld renovatiemaatregelen hebben plaatsgevonden in een wijk met een kraamverblijfplaats van vleermuizen of een grote kolonie gierzwaluwen wordt deze hele wijk het jaar erop geïventariseerd op deze soorten. Zo wordt een beeld verkregen van waar deze soorten zich naartoe hebben verplaatst en of de maatregelen werken. Omdat een populatie tevens kan uitwijken naar locaties buiten de oorspronkelijke wijk wordt altijd een ruime begrenzing van het gebied aangehouden. Hiervoor wordt een concreet voorstel gedaan nadat een grootschalig renovatieproject heeft plaatsgevonden in een wijk. Met de huidige kennis wordt de onderstaande monitoring (zie tabel) voorgesteld. Dit wordt bijgeschaafd en uitgebreid nadat er meer renovatieprojecten zijn uitgevoerd, dit wordt nader uitgewerkt in een monitoringsplan.

Omdat monitoring een belangrijk onderdeel vormt binnen het SMP, nemen wij voorschriften in de ontheffing op. Gedurende de looptijd van deze ontheffing blijven wij jaarlijks op de hoogte/gaan met u in gesprek over de voortgang van de werkzaamheden, maar vooral ook over de werking van de genomen maatregelen. U bent bereid om tussentijds aanpassingen te doen aan de mitigatiecatalogus, welke onderdeel zal uitmaken van de ontheffing. Zodoende kan geborgd worden dat het SMP up-to-date is qua kennis en ervaring met betrekking tot compensatie van vogel- en vleermuisvoorzieningen.

C1.3 Beschrijving noodzaak ontheffing

De voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van het uitvoeren van onderhoud, renovatie, sloop en verduurzaming van het woningbezit van Stichting Vechtdal Wonen, gelegen in Bergentheim, Bruchterveld, De Krim, Gramsbergen, Hardenberg, Kloosterhaar, Lutten, Mariëenberg, Sibculo en Slagharen, in de gemeente Hardenberg leiden tot het beschadigen en vernielen van de nesten en rustplaatsen van de gierzwaluw, huismus en huiszwaluw en tot het beschadigen en vernielen van de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis. Dit is een overtreding van de verbodsartikelen genoemd in artikel 3.1, lid 2 en artikel 3.5, lid 4 uit de Wnb. Voor de overtreding van deze verboden heeft u een ontheffing nodig.

C1.4 Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging

Stichting Vechtdal Wonen zal op termijn alle woningen renoveren voor zover dat nodig is omwille van bouwtechnische en/of energetische doelstellingen. Tussendoor zal ook onderhoud plaatsvinden. Dit kan niet op een andere plek worden uitgevoerd. Het betreft het isoleren van woningen en dat is locatie gebonden. De technische staat van de woningen kan zodanig zijn, dat renovatie nodig is om de woningen te laten voldoen aan de technische/energetische eisen van deze tijd. De woningen zijn bijvoorbeeld onvoldoende geïsoleerd, waardoor er in de huidige situatie veel energieverlies optreedt. Bovendien is het klimaat in een dergelijke woning niet meer optimaal als gevolg van tocht en vocht. Alternatieve oplossingen in ruimte of tijd leiden niet tot het tijdig halen van de doelen van de energietransitie.

Als er geen renovatie van deze woningen wordt uitgevoerd, zullen de woningen op termijn onbewoonbaar worden. Uiteindelijk zal dit leiden tot sloop van de woningen. Sloop van deze woningen betekent het verlies van verblijfplaatsen.

Een mogelijk alternatief zou kunnen zijn om te opereren met afzonderlijke ontheffingen voor elk project. Dit leidt niet alleen tot een sterke toename van de administratieve last of onzekerheid in de bouwplanning, maar per saldo ook tot een negatief effect op de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten.

Belangrijke locaties of omstandigheden worden extra beschermd door het toepassen van een maatwerkoplossing, en door het aanvullend laten toetsen van deze oplossing door ons. Dit is vergelijkbaar met een normaal ontheffingstraject met vergelijkbare locaties of omstandigheden.

Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten de kwetsbare perioden) wordt schade aan de aangevraagde soorten zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

C1.5 Wettelijk belang van het project

De voorgenomen activiteiten zijn voor de gierzwaluw, huismus en de huiszwaluw volgens de aanvraag nodig in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid en ter bescherming van flora of fauna.

De voorgenomen activiteiten zijn voor de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis volgens de aanvraag nodig in het belang van in het belang van de bescherming van de wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats, en in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten. Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang, zoals weergegeven in de aanvraag, voldoende is aangetoond.

De renovatie van woningen en in mindere mate de sloop van oude woningen met vervangende nieuwbouw zijn een onlosmakelijk onderdeel van de reguliere en gangbare bedrijfsvoering van de woningstichting. De geplande levensduur van veel woningen is vaak al verstreken en de woningen voldoen daarmee niet meer aan de huidige bouwvoorschriften op het gebied van isolatie en binnenklimaat. Dit betreft zowel een vaak versleten en verweerde buitenschil, alsmede de voorzieningen binnen. Vergaande renovatie of sloop en nieuwbouw zijn dan de enige oplossingen.

De situatie van de te renoveren en te slopen woningen, voldoet zonder aanpak niet aan de eisen van het Bouwbesluit 2012. Door de grote temperatuurverschillen, beperkte isolatie en te veel vocht in de woningen ontstaat condensatie en schimmelvorming, waardoor het binnenklimaat voor bewoners verslechtert. Met de voorgenomen maatregelen wordt dit tegengegaan. Daarnaast wordt de energiereductie in de nieuwbouwproductie gecombineerd met wensen van de consument/eindgebruiker. Het verduurzamen van bestaande woningen op grote schaal, draagt daarnaast bij aan maatschappelijke opgaves (zowel sociaal als economisch) en heeft een positief effect op het milieu. Het verminderen van het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee uitstoot van CO₂, draagt bovendien bij aan het verbeteren van de luchtkwaliteit en daarmee aan de volksgezondheid en kent een dwingende reden van groot openbaar belang.

De belangrijkste bijdrage aan het verbeteren van de instandhouding van de aangevraagde soorten wordt geleverd door de voorgenomen generieke en specifieke mitigerende en compenserende maatregelen. Alle bestaande - en ook nieuwe woningen - worden voorzien van verblijfplaatsen waarmee Stichting Vechtdal Wonen een actieve bijdrage levert aan de instandhouding en de vergroting van de biodiversiteit. Hierbij worden meer maatregelen getroffen dan noodzakelijk vanuit individuele plannen en projecten. Doordat een goed beeld is verkregen van de lokale populatie en waar populaties zich bevinden, kunnen de soort specifieke maatregelen op de juiste locaties worden toegepast waardoor populaties zich niet alleen kunnen handhaven maar ook ruimte hebben om te groeien. Voor vleermuizen worden niet enkel

voorzieningen gerealiseerd, maar ook zwaardere voorzieningen (als alternatief voor grotere zomerverblijfplaatsen en kolonies) in een groter aantal dan vooraf is vastgesteld. Belangrijke locaties worden extra beschermd (geen generieke oplossing) door hier een maatwerkoplossing aan te verbinden en deze aanvullend door ons te laten toetsen. Dit is hiermee vergelijkbaar aan een regulier ontheffingstraject.

C1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb²⁴ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging. Wij zien geen aanleiding om aan de gevraagde ontheffing extra voorschriften te verbinden op basis van artikel 1.10, derde lid Wnb.

C1.7 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb²⁵. De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving.

Daarnaast is een goed beeld verkregen van alle belangrijke verblijfplaatsen buiten het bezit van de woningstichting, omdat niet alleen het bezit van de woningstichting is geïnventariseerd, maar ook de gehele dorpen. Deze data kunnen mogelijk gebruikt worden door de provincie en de gemeente om meer aan actieve soortbescherming te doen. Stichting Vechtdal Wonen kan feitelijk alleen een impuls geven op verblijfplaatsniveau. Zij hebben geen invloed op andere onderdelen van het leefgebied van de soorten, zoals foerageergebied voor de huismus, modderige zandplekken voor de huiswaluw of vliegroutes van vleermuizen. Zo kan de gemeente Hardenberg op basis van de basiskartering bijvoorbeeld aanhaken met hun groenbeheer waardoor ook meer dekking en voedsel voor de soorten gerealiseerd kan worden. Of kan de provincie de basiskartering gebruiken om op de juiste plekken extra maatregelen te nemen, bijvoorbeeld in samenwerking met relevante partijen (particulieren of bouw- en aannemersbedrijven). Indien andere partijen, zoals de gemeente Hardenberg, zich kunnen voegen in dit soortenmanagementplan, cq. deze ontheffing, dan kunnen particuliere handelingen aan eigen woningen wellicht ook aanhaken. Uiteindelijk gaat het er om dat meer plus-situaties gemaakt worden dan dat er min-situaties optreden.

D Slotconclusie

De ontheffing van de verbodsbepalingen ten aanzien van het beschadigen en vernielen van de nesten en rustplaatsen van de gierwaluw, huismus en huiswaluw en het beschadigen en vernielen van de voortplantingsplaatsen en rustplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis en de ruige dwergvleermuis, kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten worden niet aangetast.

Wij zijn van oordeel dat voor het doel van het project geen andere bevredigende oplossing is waarbij minder negatieve effecten op de beschermde soorten optreden. Daarnaast zijn wij van oordeel dat er een wettelijke belang is om de negatieve effecten op de betrokken soorten te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

²⁴ Art. 1.10, derde lid Wnb

²⁵ Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb

BIJLAGE 3 – EFFECTANALYSE VAN DE WERKZAAMHEDEN ZONDER MITIGATIE

Soort werkzaamheid	Huismus	Gierzwaluw	Huiszwaluw	Vleermuizen
Plaatsen van zonnepanelen	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie
Spouwmuurisolatie	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Doden van vleermuizen. Verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen. Negatief effect op zowel individuen als populatie
Asbest verwijderen	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Mogelijk negatief effect op individuele verblijfplaatsen	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Mogelijk negatief effect op individuele verblijfplaatsen	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen. Mogelijk negatief effect op individuele verblijfplaatsen
Verduurzamingsmaatregelen aan gebouwen (dakisolatie etc.)	Verstoring/vernietiging verblijfplaats. Negatief effect op zowel individuele verblijfplaatsen als populaties	Verstoring/vernietiging verblijfplaats. Negatief effect op zowel individuele verblijfplaatsen als populaties	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect beperkt zowel op individuen als populatie	Doden van vleermuizen. Verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen. Negatief effect op zowel individuele
				verblijfplaatsen als populaties
Beheer en onderhoud van gebouwen (zoals schilderwerk, herstel van voegwerk)	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen. Effect beperkt zowel op individuen als populatie
Schoonmaken en herstel van dakgoten en vervangen van kapotte dakpannen	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Mogelijk negatief effect op individuele verblijfplaatsen	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Mogelijk negatief effect op individuele verblijfplaatsen	Tijdelijke verstoring verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoren van verblijfplaatsen. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie
Verwijderen en vervangen van gevelbetimmering, boeiboorden en luiken	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Effect zeer beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoring/vernietiging individuele verblijfplaats. Effect beperkt zowel op individuen als populatie	Verstoren en vernietigen van verblijfplaatsen. Mogelijk negatief effect op individuen

BIJLAGE 4 – MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

Ons kenmerk 2020/0220359

BIJLAGE 5 – NATUURINCLUSIEVE MAATREGELEN
Ons kenmerk 2020/0220361

BIJLAGE 6 – EISEN TE REALISEREN VOORZIENINGEN
Ons kenmerk 2020/0220362

BIJLAGE 7 – MAATWERK BIJZONDERE VERBLIJFPLAATSEN
Ons kenmerk 2020/0220363

BIJLAGE 8 – KWETSBARE PERIODEN

Gewone/ruige/kleine dwergvleermuis	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Kraamverblijf	Green	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Winterverblijf	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Red
Zomerverblijf	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Yellow	Yellow	Yellow	Green	Green
Paarverblijf	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Green	Green

Gewone grootoorvleermuis	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Kraamverblijf	Green	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Winterverblijf	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red	Red
Zomerverblijf	Green	Green	Green	Yellow	Red	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green
Paarverblijf	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green	Green	Yellow	Yellow	Red	Red

Laatvlieger en meervleermuis	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Kraamverblijf	Green	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green
Winterverblijf	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red	Red	Red
Zomerverblijf	Green	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Green	Green	Green

Huismus en huiswaluw	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Verblijfplaats	Green	Green	Red	Red	Red	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green

Gierzwaluw	Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec
Verblijfplaats	Green	Green	Green	Yellow	Red	Red	Red	Yellow	Green	Green	Green	Green

Red = in principe geen werkzaamheden uitvoeren (alleen bij bepaalde werkzaamheden of als er geen beschermde soorten aanwezig zijn)

Oranje = werkzaamheden uitvoeren met mitigerende maatregelen (onder voorwaarden);

Groen = werkzaamheden uitvoeren zonder maatregelen.

BIJLAGE 9 – MONITORING

Wijze van monitoring van de effectiviteit van gerealiseerde voorzieningen

Plaats	Te inventariseren (soort)groep en motivatie	Jaartal
Hardenberg, de Norden	Inventariseren van huismus, gierzwaluw en huiszwaluw (wijk inventariseren op broedparen en specifiek letten op gebruik van de nokkasten en overige voorzieningen). In deze wijk zitten relatief veel broedparen gierzwaluw die tevens veel gebruik maken van voorzieningen. Hier zijn 6 nokkasten geplaatst waarvan nog maar sporadisch gebruik wordt gemaakt. Door dit te monitoren wordt meer inzicht verkregen in het gebruik van met name de nokkasten waardoor betere keuzes kunnen worden gemaakt over de inzet van deze kasten.	2023
Hardenberg, Hofjeswijk	Vleermuizen (monitoren gebruik voorzieningen). Deze wijk zal waarschijnlijk in 2022 gerenoveerd worden, waarbij tevens zonnepanelen geplaatst worden en dakrenovatie zal worden uitgevoerd. In deze wijk zitten meerdere verblijfplaatsen van laatvlieger en gewone dwergvleermuis. Uit de monitoring moet blijken in hoeverre de daken na isolatie en het plaatsen van zonnepanelen weer als verblijfplaats door laatvlieger en gewone dwergvleermuis gebruikt worden, wanneer de daken weer geschikt gemaakt zijn voor laatvlieger.	2024
Hardenberg, flats Kruserbrink	Gierzwaluw en vleermuizen (monitoren gebruik voorzieningen). In deze nog te bouwen flat zullen zeer veel inbouwkasten voor gierzwaluw geplaatst worden, tevens zal de gehele luchtpouw en dakconstructie geschikt gemaakt worden voor vleermuizen (alle functies). Monitoring moet duidelijk maken in hoeverre deze voorzieningen gebruikt gaan worden en of vleermuizen deze flat ook als (massa) winterverblijfplaats gaan gebruiken.	Tussen 2025-2030 (afhankelijk van afronding/realisatie flats).

Wijze van monitoring voor de staat van instandhouding en aantalsontwikkeling

Plaats	Inventariseren soort(groep) en motivatie	Jaartal
Gehele dorp Sibculo, de Krim en Bruchterveld inventariseren	Vleermuizen en vogels met jaarrond beschermde nesten. Deze dorpen dorp zullen geheel geïnventariseerd worden op vleermuizen, gierzwaluw, huismus en huiszwaluw om te bepalen hoe het met de gunstige staat van instandhouding gesteld is. In deze dorpen komen schaarsere aandacht soorten als laatvlieger, gewone grootvleermuis en meervleermuis (algemener) voor waardoor monitoring van deze dorpen beter inzicht geeft in de gunstige staat van instandhouding van deze kritische soorten. De methode die gehanteerd wordt is de SMP-methode, zodat de gegevens vergeleken kunnen worden met de basiskartering uit 2019.	Tussen 2025-2027 (afhankelijk van voorgenomen renovatieprojecten)
Monitoring massawinterverblijfplaatsen centrum Hardenberg	In het centrum van Hardenberg zijn enkele massawinterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis bekend geworden tijdens het onderzoek. Omdat deze verblijfplaatsen zeer belangrijk zijn voor de populatie is het belangrijk om inzicht te hebben/houden waar deze verblijfplaatsen zich bevinden en om welke aantallen het gaat. De methode die gebruikt wordt betreft dezelfde methode die gebruikt is tijdens het SMP-onderzoek. Alle geschikte bebouwing in Hardenberg wordt tijdens 2 bezoeken bezocht op zwerfende exemplaren.	2024 en 2028